

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Педагогічний факультет

(повна назва факультету)

кафедра педагогіки дошкільної та початкової освіти

(повна назва кафедри)

**ВИХОВАННЯ ІНТЕРЕСУ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ
ДО ЗМІСТУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ
В ПРОЦЕСІ СТВОРЕННЯ ЛЕПБУКІВ**

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти “бакалавр”

Виконала: студентка 4 курсу 11-471 групи

Спеціальності 012 Дошкільна освіта

Спеціалізація: логопедія

Освітньо-професійної (наукової)

програми Дошкільна освіта

Пятько Юлія Сергіївна

Керівник к.пед.н., доцент Полевікова О.Б.

Рецензент к.пед.н., доцент Сугейко Л.Г.

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи виховання інтересу старших дошкільників до змісту художнього твору в процесі створення лепбуків	6
1.1. Інтерес як категорія педагогічної науки	6
1.2. Особливості сприймання художніх творів дітьми старшого дошкільного віку	10
1.3. Поняття «лепбук» і його значення	23
РОЗДІЛ 2. Методичні основи виховання інтересу старших дошкільників до змісту художнього твору в процесі створення лепбуків	27
2.1. Педагогічні умови формування інтересу до змісту художнього твору у дітей старшого дошкільного віку	27
2.2. Діагностика рівня сформованості інтересу до змісту художнього твору у дітей старшого дошкільного віку	32
2.3. Специфіка створення лепбука у роботі з художньою літературою	36
ВИСНОВКИ	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	47
ДОДАТКИ	52
ДОДАТОК А. Види лепбуків у ЗДО.	52
ДОДАТОК Б. Діагностувальна методика	54
ДОДАТОК В. Приклади лепбуків за творами В.О.Сухомлинського	69
ДОДАТОК Г. Види роботи з лепбуком за казками В.О.Сухомлинського	72
ДОДАТОК Д. Тексти художніх творів для дітей	74
ДОДАТОК Е. Кодекс академічної доброчесності	90
ДОДАТОК Ж. Довідка про перевірку в ЮНІЧЕК	91

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлюється пріоритетними напрямками Законів України «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту» щодо гуманізації освіти, її спрямування на духовний розвиток особистості. Концептуальними положеннями Базового компонента дошкільної освіти передбачено її орієнтацію на формування в дитини свідомого, ціннісного ставлення до загальної культури суспільства, збагачення її духовного світу через зв'язок між національною і світовою культурою.

Важливе місце у духовному вихованні має художня література, у процесі ознайомлення з якою дитина долучається до моральних цінностей, формує власну систему образів, оволодіває соціальними функціями, стосунками, мовою, збагачує емоційну інтелектуальну і творчу сфери особистості.

У дошкільній лінгводидактиці існує цілий напрям, що опікується проблемами сприймання дошкільниками творів художньої літератури – методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей, чії наукові здобутки постійно збільшуються за рахунок досягнень послідовників наукової школи академіка А.Богуш (Н.Гавриш, Н.Короткова, О.Лещенко, О.Трифоновна, О. Соцька та ін.).

Однак, питання впливу освітніх засобів на цей процес ще не було предметом наукових пошуків, хоча останнім часом у практиці закладів освіти з'являється чимало інтерактивних дидактичних посібників.

Один із них – лепбук (lapbook) – у дослівному перекладі з англійської означає «книга на колінах» (lap – коліна, book – книга). Цей термін уперше був уведений мамою і письменником із Вірджинії Теммі Дюбі, яка використовувала в домашньому навчанні своїх дітей даний

засіб для систематизації інформації. Лепбук вона назвала так саме тому, що він вміщується на колінах дитини.

Таким чином, лепбук – це інтерактивний посібник у вигляді теки формату А4 або А3, складеної певним способом, на міцній картонній (або іншій) основі, у яку вставлені різні вкладки (міні-книжки, кишеньки, віконця тощо), рухливі деталі, ілюстрації на задану тему.

Методичні поради щодо його використання в освітньому процесі ЗДО містяться у працях Н.Гавриш, О.Либи, К.Молчанюк, К.Крутій, Т.Ринчовської, С.Соломонюк та ін.

Отже, протиріччя між необхідністю залучати дітей у змістовий світ художніх творів та недостатнє теоретико-методичне опрацюванням цього питання зумовили вибір теми дослідження *«Виховання інтересу старших дошкільників до змісту художнього твору в процесі створення лепбуків»*.

Мета дослідження: аналіз проблеми виховання інтересу старших дошкільників до змісту художнього твору в процесі створення лепбуків у сучасному просторі дошкільної освіти, висвітлення її теоретичних аспектів, окреслення сфери її практичного застосування у галузі сучасної дошкільної лінгводидактики.

Завдання дослідження.

1. Науково обґрунтувати сутність поняття «інтерес» як педагогічної категорії та визначити особливості сприймання художніх творів дітьми старшого дошкільного віку
2. Розкрити зміст поняття «лепбук» і його значення.
3. Схарактеризувати педагогічні умови формування інтересу до змісту художнього твору у дітей старшого дошкільного віку та з'ясувати діагностику виявлення ефективності їх впровадження в освітній процес ЗДО.
4. Обґрунтувати специфіку використання лепбука у роботі з художньою літературою.

Об'єкт дослідження: художньо-мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження: методика виховання інтересу старших дошкільників до змісту художнього твору в процесі створення лепбуків.

Методи дослідження. На теоретичному рівні використано аналіз і узагальнення наукової та методичної літератури. Для з'ясування ефективності педагогічних умов виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку було виявлено діагностичні методики (емпіричні методи).

Практична значущість дослідження: матеріали дослідження можуть бути використані в практиці роботи вихователів закладів дошкільної освіти, в організації партнерської взаємодії між ЗДО та родинами; у процесі фахової підготовки майбутніх вихователів у закладах вищої освіти та в системі підвищення кваліфікації працівників закладів дошкільної освіти.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дослідження доповідались на засіданні кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету, висвітлено на V міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сучасної дошкільної та вищої освіти», присвяченій 80-річчю з дня народження та 60-річчю професійної діяльності академіка А. М. Богуш, у статті «Обґрунтування педагогічних умов виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку» (м.Одеса; 29-30 жовтня 2019 року) та на V міжнародній науково-практичній конференції «Perspectives of world science and education» у статті «Створення лепбуків як засіб залучення дітей до книги» (м.Осака, Японія; 29-31 січня 2020 року) (*закордонна публікація* у співавторстві з науковим керівником).

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та семи додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИХОВАННЯ ІНТЕРЕСУ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО ЗМІСТУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ В ПРОЦЕСІ СТВОРЕННЯ ЛЕПБУКІВ

1.1. Інтерес як категорія педагогічної науки

У сучасній науці термін «інтерес» характеризується по-різному:

1) як афективно-когнітивний процес (Е.Ільїн) [17, с. 302]; явище, що обов'язково пов'язане з пізнавальною потребою індивіда, а саме «пізнавальна потреба в його емоційній ідентифікації» (О. Мельничук) [39, с. 357]. В.Юркевич визнає пізнавальну потребу умовою виникнення як інтересу, так і пізнавальної активності [46, с.42].

2) «інтерес» визнається фактором активізації і продуктивної активності психічних процесів (Р.Щукін) [45]. Співзвучне цьому тлумачення інтересу науковцями А.Петровським і Н.Ярошевським, а саме: «активна пізнавальна спрямованість, що має виборчий характер і часто пов'язана з увагою» [22, с. 284]. У цьому аспекті є й таке визначення «інтересу», як «поняття, пов'язане з вираженою зацікавленістю, тотожне з увагою в сенсі спрямування думки на певний предмет, явище тощо» [7, с.341].

3) О.Маклаков розглядає інтерес як спрямованість особистості з існуючим поведінковим компонентом [29].

4) Також сучасні вчені розглядають «інтерес як гарантію повноцінного особистісного розвитку дитини, фактор її розвиненої волі та інтелекту, соціальної активності [39, с.208], оскільки, на думку Д. Узнадзе, «потреба є джерелом активності» [43, с. 305]. Зауважимо, що сучасна психологічна наука приділяє значну увагу намаганням як активному компоненту усвідомленої потреби [17].

5) Ю. Кул визначав «інтерес» як «певну діяльність» [44]. Учені (Б.Мещеряков, В.Зінченко та ін.) розвинули цю ідею, визнавши інтерес

«станом потреби або мотиваційним станом, що збуджує пізнавальну активність», передбачає включення нових зв'язків предметного світу» [36, с.206].

б) У нашому дослідженні ми будемо послуговуватись визначенням дефініції «інтерес» як важливого фактору формування свідомості людини, її моральних якостей та естетичних смаків (С.Якименко) [47, с. 46].

У педагогічній науці важливими є обґрунтування категорії «інтерес» у працях таких вчених як А.Богущ, В.Павленчик, Н.Соловйова, В.Сухомлинський, Г. Стадник.

Тепер варто зупинитися на тлумаченні дефініцій «виховання» та «виховання інтересу».

На думку Л.Григоровича, «виховання – це плановий (цілеспрямований), організований, довготривалий вплив на дитину» [13, с. 101].

У педагогічному словнику за редакцією С.Гончаренка поняття «виховання» визначається як передача суспільно-історичного досвіду новим поколінням. Крім того, наголошується, що під впливом навколишнього середовища і спеціально організованих умов відбувається розвиток духовних і фізичних сил дітей, формування їх світогляду [12, с.184]. «Виховання» визначається вченими як цілеспрямоване формування особистості [12, с.383].

У дослідженні ми використовуємо визначення поняття «виховання», яке представлено в Базовому компоненті дошкільної освіти, а саме: «виховання – це процес залучення дитини до цінностей, вироблених людством, організація відповідних умов для її духовного зростання, формування основ ціннісного ставлення до дійсності. Виховувати – значить вчити цінного вчинку (творчості), переживання (любові), осягнення (відкриття дійсності)» [2, с.6].

У наукових джерелах поняття «виховання» і «розвиток» розглядаються у взаємозв'язку [12, с.53], але виховання посідає провідну роль для свідомості, оскільки цей процес не тільки базується на існуючих показниках розвитку особистості дитини, але і направляє його, сприяє руху до нового рівня розвитку [39]. У педагогічній енциклопедії є визначення поняття: «способи виховання інтересів» [39, с.225]. Водночас у тому ж науковому джерелі визначені завдання педагогів у процесі виховання інтересів, до яких відносяться: стимулювання інтересів; визнання необхідності сприяння вихованню широти, стабільності, сили та ефективності інтересів.

Тому, згідно з положеннями сучасної педагогічної науки про існування поняття «виховання інтересу», інтерес до певного предмета, явища залежить від умов його виховання, а також формується і розвивається в процесі ігрової, навчальної, трудової та громадської діяльності [41, с.286].

Беручи за основу визначення І.Беха щодо «виховання як соціокультурного феномену» [3, с. 69, 70] та М. Сметанського про виховання як організований, цілеспрямований вплив, що здійснюється в освітніх установах, а також як компонент педагогічного процесу, «покликаного забезпечити розвиток його мотиваційно-ціннісної сфери» [40, с. 5], визначаємо поняття «виховання інтересу» як процес цілеспрямованого, організованого педагогічного впливу, підтримки і стимулювання пізнавальних пошуків і інтересу дітей, розвитку їх пізнавальних потреб, переживань і мотивів. Цей процес стимулює розвиток у дітей розумових, емоційних, діяльнісно-творчих задатків і формує відповідні життєві стандарти і естетичні смаки.

У працях С.Якименко дефініція «естетичний інтерес» тлумачиться як потреба насолоджуватися прекрасним, прагнення оволодіти певним видом творчої діяльності [47, с. 45]. У досліджуваній проблемі існує дотичне поняття «естетичне виховання», яке трактується як «організація

життя і діяльності дітей, сприяє розвитку естетичних почуттів, формуванню уявлень і знань про прекрасне в житті і мистецтві, естетичних оцінок і естетичного ставлення до світу» [35].

Терміном «виховання інтересу» послуговувалися такі вчені як А. Богуш, В.Бондаревський, Є.Бугаєва, Н.Гавриш, О.Дусавицький, В. Сухомлинський, Є. Флеріна, С. Якименко та ін.

Погоджуючись із твердженнями вчених, ми розглядаємо інтерес до змісту художнього твору як явище в педагогічному аспекті в залежності від віку, а також як стійке (в сенсі прояву стійкої уваги, стійкості інтересу) і лабільне (у сенсі динаміки в бік його розширення) поняття. Також «інтерес» – це явище, яке варто виховувати, у той же час, як позитивний фактор, без якого марно говорити про ефективність освіти. Ця теза в контексті нашого дослідження розглядається як одна з тих, що спонукає до введення засобів художнього твору з відображенням суб'єкт-суб'єктних стосунків у їх сюжетному руслі як свідомо затребувана тема юними читачами (слухачами) художніх творів. Значення цінності змісту таких творів у процесі підвищення інтересу до змісту цих творів, на наш погляд, зростає, коли воно представлено в милозвучному словесному форматі, на тлі культурного і художнього досвіду людства, вираженого в творах художньої літератури.

З цих позицій поняття «вихованість» і «вихованість інтересу» слід тлумачити як результат процесу їх виховання.

Відповідно до словникових джерел, «вихованість» інтерпретується «як узгодженість між знаннями, переконаннями та поведінкою. ...вихованість – це поточний рівень розвитку особистості, її потенційний рівень, зона її найближчого розвитку» [18, с. 73].

Таким чином, виходячи з викладених вище трактувань, розглянутих у цьому параграфі, термін «вихованість інтересу» розглядатимемо як психолого-педагогічну характеристику особистості, актуальний рівень розвитку особистості, усвідомлену узгодженість між знаннями,

здібностями, схильностями, потребами і волею особистості, що органічно проявляється в повсякденному житті [35].

1.2. Особливості сприймання художніх творів дітьми старшого дошкільного віку

У нашому дослідженні ми спираємося на гедоністичну функцію мистецтва (функцію задоволення), яке спонукає нас замінити дещо вузьке поняття «ознайомлення з художньою літературою» на більш глибоке, що передбачає систематичну роботу з дитиною і художнім текстом, поняття «залучення до художньої літератури» [30, с.21, 22].

Розглянемо спочатку поняття «художня література».

У науково-педагогічній літературі поняття «художня література» розглядається як мистецтво слова, до якого діти долучаються з раннього дитинства. Мистецтво слова, що відображає довкілля в художніх образах, спресовує типове в них на основі узагальнення життєвих явищ [7, с. 96].

Уважається загальноприйнятим тлумачення художньої літератури як виду мистецтва, що використовує слова і конструкції рідної мови. Існує також суто український термін «красне письменство» – компонент літератури, сукупність писемних і друкованих творів певного народу, епохи, людства; вид мистецтва, по суті, мистецтво слова, що відображає дійсність у художніх образах, створює нову художню реальність за законами краси, результат творчого процесу автора, зафіксований у відповідному тексті за допомогою літер [27]. У відповідності з цим визначенням логічно розглядати поняття «художній текст».

Ю. Лотман, розмірковуючи про структуру художнього тексту, визнає його мистецтвом мови. «Всякий художній текст, – пише літературознавець, – створюється як унікальний, сконструйований знак особливого змісту» [28, с.2].

Дослідники О. Галич, Є. Васильєв, Н. Купіна та ін. визнають, що художній текст не існує без сформульованої ідеї твору (концепції), яка є його визначальною категорією [11]. Ці максими призводять до висновку,

що зміст твору мистецтва пов'язано з його викладом на сторінках художньої книги.

Повертаючись до розгляду поняття «Художня література», важливо сказати, що вона представлена трьома традиційними родами: лірикою, епікою, драмою, які поділяються на підвиди (жанри): драма, історія, художня література, детектив, фольклор, пригодницька, класична. До переліку жанрів художньої літератури належить дитяча література.

Л.Кіліченко радить розрізнити поняття «дитяча література» – результат дитячої художньої творчості (дражнилки, віршики, маленькі віршики, казки) та поняття «література для дітей» – художні, науково-популярні та публіцистичні твори, написані письменниками безпосередньо для молодших читачів різних вікових категорій, починаючи з дошкільнят [20].

Тепер визначимося з семантичним конструктом ключової дефініції дослідження «художній твір».

О. Запорожець характеризував це поняття як таке, що не тільки сприяє засвоєнню нових знань, не тільки формує індивідуальні психічні процеси, а й змінює загальне ставлення до дійсності, «стимулює виникнення нових, більш високих стимулів до діяльності» [15, с.63].

Також використовується термін «літературний твір» або «літературно-художній твір». Так, літературознавці (В.Лесин, О.Пулинець) не використовують поняття «художній твір», а послуговуються поняттям «літературно-художній твір», який визначають як «найменшу одиницю літературного процесу» [25, с. 370].

Відповідно до обґрунтувань таких учених як Є. Васильєв, О. Галич, В. Назарець визначення «основна форма літератури» є загальним як для художнього твору, так і для літературно-художнього твору. Поняття «художній твір» визначається дослідниками як «впорядкована система поєднання слів, образів та ідей, де – в ідеалі – все так тісно «підігнано» одне до одного і впливає одне з іншого, без істотних втрат для розуміння

його ідейно-художньої сутності» [11, с. 116]. Дослідники також озвучили набір найбільш важливих факторів, при яких робота може викликати емоційні та інтелектуальні переживання:

1) яскраво-індивідуальна, підкреслено-особистісна форма емоційного та інтелектуального переживання світу, яка ...служить потенційним джерелом збудження відповідних думок, асоціацій і почуттів у читача;

2) актуальність і значимість питань, з якими пов'язаний суб'єкт оповідання в творі, визначається ступенем і рівнем досконалості втілення в ньому загальнолюдських цінностей буття як таких або в їх соціальному прояві;

3) цілісність твору, тобто взаємовідповідність і підпорядкування всіх його окремих і розрізнених елементів художньо-ідеологічній меті, поставленій автором і вираженням якої є весь твір;

4) емоційна виразність і точність висловлювання, відповідність прийнятих у творі мовних засобів змісту. Твір естетично виразний тільки в тому випадку, якщо він не написаний сухою протокольною мовою і не має штапованих виразів [11, с.117].

Отже, погоджуючись із висновками цих літературознавців, ми розглядаємо поняття «художній твір» як основну форму літератури і ототожнюємо його з поняттям «літературно-художній твір». Це поняття включає в себе всі твори мистецтва художнього слова.

Поняття «зміст художнього твору» Л.М.Толстой ототожнював із однією з трьох основних властивостей художнього твору поряд із майстерністю (формою представлення художнього твору) і щирістю [42, с. 55-56].

Сучасні літературознавці розуміють поняття «зміст художнього (літературно-художнього) твору» як сутність предметів і явищ, їх якісну визначеність і характерні риси, що описуються в творі. Зміст виражає саму природу цієї речі в її внутрішніх зв'язках, в її властивостях і

характеристиках, а також життєвих явищах, виявлених і виділених відповідно до світогляду письменника, осмислених ним, емоційно і естетично оцінених [25]. Ідейно-тематична основа художнього (літературного) твору, що визначає його зміст, розкривається письменником у певному сюжеті за допомогою мови: форми. Сюжет і композиція також розглядаються як елементи літературного твору, в якому єдність змісту і форми в художній творчості проявляється з особливою ясністю « [34, с. 139]. Деякі вчені (С. Оліфріненко та ін.) наполягають на тому, що розрізняти зміст і форму не варто [32].

Погоджуючись з викладеною вище позицією, розглядатимемо таке визначення поняття «зміст художнього твору» як смислового навантаження у форматі художнього (образного, благозвучного) слова; як цінне культурно-мистецьке явище, оскільки термін «зміст» налаштовує на певну пізнавальну, емоційну насиченість, розумну основу стилю у витонченні смислів, а також виключає поняття «етюдності» (як прояву легковажності, недомовок, спотворення ідейно-образного змісту) [39, с. 306].

Ми розглядаємо поняття «художність» як естетичний рівень твору, високий стандарт у мистецтві, що має значний ресурс, необхідний для виховання інтересів і формування правильних естетичних смаків. Зауважимо, що коли мова заходить про високий стандарт, ми не виключаємо наявності поміркованого підходу до використання мистецтва, неприпустимості крайнощів у бік занижених сюжетних проявів або в бік завищених і незрозумілих вимог до читача. Важлива вимога до змісту художнього твору з метою неприпустимості вищеперелічених крайнощів, а отже, і позитивного впливу на бажання, інтереси, розвиток дітей старшого дошкільного віку сприймаються у взаємозв'язку змісту художнього твору з реальним життям, підтримуючи точку зору Л. Пен'євської про те, що «чим тісніший зв'язок художнього

твору з життєвим досвідом дошкільника, тим більш емоційним є його сприйняття» [33, с. 49].

Тож виховання інтересу до змісту художнього твору визначається як цілеспрямований поетапний освітній процес формування світогляду дітей із метою передачі соціально-історичного та культурного досвіду людства через залучення дітей до літературного фонду [35]. Він забезпечує естетичні ефекти, що активізують палке бажання дошкільнят долучитися до подій, зображених у творі літератури. Цей процес розглядається також як стимулювання емоційних і естетичних переживань, що дають змогу розвивати духовні, розумові та емоційні задатки дітей і формувати поетичний слух, відповідні літературні смаки, чому сприяють видове і жанрове розмаїття художніх творів. Беручи за основу позицію вчених (А.Богуш, Л. Кіліченко, О.Монке) про те, що літературний твір для дітей акумулює мистецтво, психологію та педагогіку [5; 6], під поняттям «залучення дітей старшого дошкільного віку до змісту художніх творів» розуміється психолого-педагогічна характеристика дошкільника, що розкриває його знання з літератури, сформоване прагнення сприймати в своїй уяві, емоційно переживати дії і вчинки героїв, наслідувати їх у власній поведінці.

Зазначимо, що наявність художніх образів характерна для всіх творів мистецтва, зокрема творів літератури. У сучасному літературознавстві поняття «художній образ» визначається як «специфічний спосіб художнього відображення та узагальнення дійсності з позиції певного естетичного ідеалу у специфічно чуттєвій, емоційній та наснаженій формі» [27, с.358].

А. Богуш в контексті розгляду цього поняття говорить про художнє слово як про таке, що «вчить дитину мислити за допомогою готових мовленнєвих форм». Вона використовує термін «бачити через слово» [4, с. 44, 45].

А.Богуш також запропонувала принципи залучення дітей до творів мистецтва:

- 1) принцип емоційно-виразного читання художнього твору;
- 2) усвідомлення і розуміння дітьми змісту художнього твору;
- 3) повторне читання;
- 4) залучення дітей в активну пізнавальну діяльність за змістом художнього твору;
- 5) взаємозв'язок пізнавальних, навчальних і мовленнєвих завдань;
- 6) принцип тематичного читання творів;
- 7) принцип оцінного ставлення дітей до змісту художнього твору [6, с. 103-105]. Науковець визначає художній твір як такий, що може позитивно впливати і стимулювати розумову та іншу діяльність дошкільника.

Логіка дослідження актуалізує питання жанрів художньої літератури.

Оповідання – це словесний виклад деяких подій; прозовий твір невеликого обсягу [7, с.170]; повість – художньо-літературний розповідний твір, що займає проміжне місце між оповіданням і романом [7, с.196]; балада – поетичний літературно-епічний твір із казковим, легендарним або героїчним змістом, насичений драматичним сюжетом [7, с. 16]; байка – коротке алегоричне моральне оповідання в прозовій або віршованій формі [7, с.16]; вірш – одиниця ритмізованої мови, що складається з певної кількості стоп. Білий вірш – це вірш, у якому немає рими. Невеликий поетичний твір, написаний ритмічною мовою [7, с.38]. Найулюбленішим народним жанром для дітей є казка (О. Запорожець, Н. Карпинська, Л. Рувинський).

Вчені (А. Богуш, А. Бородич, О. Запорожець, Н.Карпінська, Л. Кирста, О. Монке, Л.Фесенко та ін) розглядають поняття «сприймання художніх творів» як складний розумовий процес, що складається з таких компонентів: слухання, сприйняття, уявлення, усвідомлення і розуміння.

Оскільки дошкільник ще не вміє читати, художній твір йому читають дорослі, то основною діяльністю в сприйнятті дитиною змісту художнього твору є слухання.

На думку Н. Карпінської, розвиток слухової концентрації у дітей при прослуховуванні ними літературних творів є «одним із важливих завдань дошкільної освіти і сприяє підвищенню рівня сприйняття дітей» [19, с.64].

І. Зимня визначає слухання як «внутрішню реєстрацію чужої думки» [16, с.12]. На думку вчених (А.Богущ, О. Монке), аудіювання – це складний процес внутрішньої перцептивної діяльності людини, який визначається смисловим сприйняттям тексту. Результатом слухання є розуміння або нерозуміння твору мистецтва, що слухається [6]. Поняття «сприймання» передбачає діяльність аналітико-синтетичної і асоціативної діяльності кори головного мозку, першої сигнальної системи та її найбільш складні взаємини з другою сигнальною системою (О.Запорожець, Д.Ельконін) [36]. Ця діяльність дуже важка для дошкільника з обмеженим життєвим досвідом і переважанням зорового і образного мислення і пам'яті. Тому при прослуховуванні художнього твору дітьми дошкільного віку доцільно додатково до слухового підключати зоровий аналізатор, що забезпечується виразністю читання художнього твору, темпом і тембром мови, а також звуковими засобами, у тому числі інтонацією, мімікою і жестами. Не слід забувати і про особливості довільної уваги, коли діти різного віку сприймають художні тексти: у віці трьох-чотирьох років дитина здатна сприймати матеріал протягом 10-15 хвилин, у віці п'яти-шести років тривалість цього процесу збільшується до двадцяти п'яти хвилин, у віці шести-семи років процес довільної уваги може тривати тридцять хвилин.

Дослідження багатьох учених (А.Богущ, Н.Гавриш, О.Запорожець, Н.Карпінська, О. Соловйова, Л. Таллер та ін) переконують, що процес сприймання дошкільниками художніх творів можна контролювати. Для

цього педагог мусить знати особливості сприймання дітьми художніх творів.

Н.Гавриш зазначає, що адекватний виховний і розвивальний вплив художнього твору можливий за умови активного сприймання художнього твору дошкільнятами, найбільш повного емоційного переживання подій, відносин, почуттів, яких воно стосується [9]. Вчена стверджує, що літературні твори можуть сприйматися дітьми по-різному: як джерело інформації, забава, інтелектуальне завдання, твір мистецтва, повчальна соціальна ситуація, моральне правило, ігровий сюжет, стимул до творчості. Саме тому нею розроблені алгоритми педагогічних дій залежно від відповідного сприймання дитячого художнього твору [9]. Дослідниця наголошує на неприпустимості використання єдиного методу ознайомлення з літературними творами без урахування жанрових особливостей художніх творів, їх змістовної спрямованості, а також спрямованості дітей на певні аспекти діяльнісної взаємодії, як такої, що не дозволяє їм повною мірою вирішувати різні завдання, зокрема літературного розвитку дітей. Використання застарілих форм роботи з художніми текстами, невідповідність їх добору інтересам і потребам сучасних дошкільнят визначається Н.Гавриш, як те, що віддаляє дітей від літератури і тільки загострює цю проблему, «зводить до мінімуму можливість її подальшого вирішення» [9, с.5]. Для максимального педагогічного впливу вчена радить будувати конкретну партитуру для конкретного художнього тексту, проголошуючи сучасну вимогу: до кожного тексту є свій підхід. Дослідниця також відзначає більш дієві і різноманітні способи представлення і розуміння дітьми літературних творів. Одним із найбільш ефективних видів динамічного представлення творів мистецтва є використання техніки «динамічної ілюстрації».

На думку О.Леонтьєва, використання ілюстрацій сприяє підвищенню ефективності сприймання художнього твору, запам'ятовування його сюжету старшими дошкільнятами [24, с. 54].

Коріння таких висновків сягають давнини. Ще Я.А.Коменський, називаючи вимоги до дитячої книги, бачив у книжковій ілюстрації «можливість показати неіснуючий світ, світ уяви, фантазії» [21, с.48].

А. Богуш визнає коментоване малювання дітей ефективним методом поглиблення сприймання твору мистецтва дошкільнятами [6, с.649]. Вчена також наголошує на необхідності використання слухового та зорового аналізаторів, тобто використання ілюстрацій у процесі сприймання дошкільниками художнього твору [6].

Дійсно, ілюстрація необхідна при знайомстві дітей із літературними творами, так як дитяча книга поєднує в собі два види мистецтва – художнє слово і образотворче мистецтво.

У нашому дослідженні ілюстрація розглядається як графічне представлення змісту твору мистецтва в статичній формі. Зображення змісту художнього твору в мультфільмах, у театрі тіней, у техніці «пісочної анімації» розглядається як вид динамічної ілюстрації і пропонується використовувати його в роботі над змістом художнього твору. І хоча значення перегляду ілюстрацій у літературному розкритті образів і подій художнього твору велике, її місце при подачі художнього тексту дітям має бути підпорядковане провідній діяльності слухання змісту художнього твору, щоб не спростовувався принцип ясності в питанні ефективного сприйняття художньої книги.

Тому навіть довільний розгляд ілюстрацій до твору мистецтва, на наш погляд, має супроводжуватися коментарем у вигляді цитат, приказок, прислів'їв, які співзвучні змісту конкретного художнього твору, невеликою бесідою про його зміст тощо.

Коли мова заходить про зміст художнього твору, не можна ігнорувати значення його складового – слова. Л.Виготський писав: «Слово, позбавлене сенсу, – це не слово, це звук» [8, с. 16]. А. Богуш визначає значення слова як одиницю обох мовних функцій (комунікативної та інтелектуальної) [6, с.27].

Взявши за основу ці наукові принципи, з точки зору нашого дослідження слово розглядається як найважливіший компонент художнього твору, несе функцію комунікації авторського твору зі своєю аудиторією (потенційними читачами) і функцію подачі знань про довкілля (має великий потенціал для задоволення пізнавальних потреб дошкільника). Враховуючи той факт, що зміст художнього твору відображає дії художніх персонажів, події, що викликають співчуття, ми визначаємо художнє слово як одиницю, що допомагає сприймати емоційне навантаження художнього твору.

Вчені (А.Богущ, Н.Зеленко, С.Лихолєтова, Н.Орланова) висловлюють думку, що в старшому дошкільному віці сприйняття художніх творів стає диференційованим, у дітей розвивається здатність до елементарного аналізу твору, вибіркоче ставлення до літературних творів. Це, в свою чергу, призводить до формування художнього смаку у дітей, у них з'являються улюблені книги, казки, оповідання, письменники [4].

Отже, сприймання художнього твору з елементами ізоляції як від емоційного відгуку, так і від змістовної орієнтації розглядається нами як фактор зниження інтересу до змісту твору літератури. Тому важливо налаштувати вихователів на дотримання принципів відбору і читання творів мистецтва дошкільнятами, помірність щодо привабливості їх сюжету, а також контроль з боку педагога так, щоб зміст не поступався розвазі. Також висловлюється думка, що високе призначення художньої літератури не має применшуватися неясністю змісту художнього твору, безсюжетністю, надмірною побутовістю та іншими проявами заміни належних художніх (стосовно високої виховної місії художнього слова) та етичних (стосовно читача) стандартів. Художня книга, на наш погляд, мусить посісти місце модулятора «розумних емоцій» (за Л.С. Виготським), благородних суджень і зважених дій. Наявні друковані матеріали, що не відповідають критеріям якості художніх творів:

«зміст», «етичний стандарт», «естетичний рівень», слід вилучити з ужитку.

Таким чином, твори художньої літератури розглядаються нами як:

а) носії виховної функції,

б) культурні, художні, соціальні, психологічні, естетичні явища, що забезпечують отримання естетичного, духовного, розумового задоволення. Виховувати талановитого читача в майбутньому неможливо без формування інтересу до змісту художніх творів.

Більшість учених наголошує на тому, що процес виховання інтересу до змісту художнього твору у дошкільнят невід'ємний від формування гарних літературних смаків.

А.Богуш обґрунтовує виховну роль художньої літератури в розумовому, моральному і естетичному розвитку особистості дітей [4, с.74] і підкреслює необхідність використання фольклорних літературних жанрів як надійного компонента освітнього процесу, заперечуючи позицію споживчого ставлення до художнього слова: «... розвиток дитини поза фольклору ... містить небезпеку фіксації підсвідомої орієнтації з дитинства переважно на задоволення утилітарних потреб» [4, с.6]. Дитяча книга характеризується науковцем як цінний і незамінний засіб виховання повноцінної, культурної, добре розвиненої особистості. Вчена відзначає зразкову, образну, витончену і точну мову, що використовується в художніх творах, а також в українському фольклорі, як квінтесенцію національного досвіду і краси рідної мови [6, с.98,99].

Сучасні дослідження визнають реалізацію навчального матеріалу художньої літератури, яка залежить як від підбору текстів, так і від правильної організації читання художніх творів із позитивним емоційним настроєм, як спільну партнерську діяльність дорослого з дітьми. (А.Богуш, Л.Венгер, А.Новіков, Л.Пасюкова та ін).

Так, учені (А. Богуш, В. Мавріна) виділяють цікавий сюжет, насиченість поетичними образами творів мистецтва, наявність дотепного

гумору в їх викладі або, навпаки, заклик до співчуття до літературного персонажа як необхідні чинники інтересу до змісту художнього твору і відповідного емоційного відгуку в душі дитини [6, с. 139].

Дослідники А. Богуш, Є. Фльоріна відзначали необхідність повторення для кращого розуміння, а отже, і емоційного сприймання художнього твору. Є.Фльоріна запропонувала використовувати «принцип повторюваності і єдності образів» при плануванні занять із художньої літератури [44, с.300].

У сучасній дошкільній педагогіці домінує діяльнісний підхід до процесу виховання і розвитку дітей. Серед інших видів діяльності в дошкільній педагогіці виділяються художня і мовленнєва діяльність. Появі цього поняття передували терміни «літературна діяльність» і «художня діяльність». У сучасному визначенні «художньо-мовленнєва діяльність» розглядається як специфічний вид діяльності, пов'язаний зі сприйняттям, розумінням і відтворенням змісту художніх творів у різних видах ігор і театральних постановок; це продуктивно-естетична діяльність (музика, мистецтво, дизайн), яка супроводжується образністю мови і процесом, де використовуються різні жанри художнього вираження [6, с.45]. Художньо-мовленнєва діяльність – це полікомпонентне явище, де Н.В.Гавриш виокремлює чотири складові:

- 1) сприймання дошкільниками на слух і розуміння змісту художніх творів;
- 2) відтворення змісту художніх творів та виконавча діяльність (декламація, відповіді на запитання, переказ, бесіда за ілюстраціями, узагальнюючі бесіди, читання за ролями тощо);
- 3) театральна діяльність (постановка, театралізовані вистави);
- 4) творча та імпровізаційна діяльність (ігри-інсценування, ігри на теми художніх творів, словесна та поетична творчість).

А.Богуш виокремила чотири види художньо-мовленнєвої діяльності (образотворчо-мовленнєва, театральна – мовленнєва, музично

– мовленнєва, літературно – мовленнєва), де мовленнєва творчість проявляється у відповідних різних формах, за рахунок чого відбувається їх взаємодія і взаємозбагачення.

Змістовний рівень художньо-мовленнєвої діяльності складається з різних видів компетенцій, що є індикаторами готовності дитини до здійснення цієї діяльності (А.Богущ). Це такі компетенції:

- когнітивно-мовленнєва компетенція (наявність у дітей певних знань про письменників та їх твори в межах програми певної вікової групи; вміння відтворити зміст знайомого твору, назвати автора твору, упізнати твір за його уривком або ілюстрацією, прочитати вірш напам'ять; запам'ятати загадки, прислів'я, скоромовки, лічилки);
- виразно-емоційна компетенція (вміння виразно і емоційно передати зміст художнього твору, дотримуючись адекватних експресивних засобів і успішно поєднуючи їх);
- поетично-емоційна компетенція (вміння дітей виразно читати вірші, виконувати елементарний художній аналіз віршів (знаходити повтори голосних і приголосних, римовані рядки, добирати римовані слова тощо);
- оцінно-етична компетенція (здатність дитини усвідомлено аналізувати поведінку героїв художніх творів, висловлювати своє ставлення до них, давати морально-етичну оцінку);
- театральні-ігрова компетенція (наявність у дітей навичок і вмінь самостійно відтворювати зміст знайомих творів мистецтва в театральних іграх, іграх-інсценізаціях, іграх на сюжети літературних творів, сценічних творах, у театральних постановках) [6].

У зв'язку з викладеними положеннями і в контексті нашого дослідження художньо-пізнавальна діяльність розглядається нами як така діяльність, що виникає під впливом художнього слова, пов'язана з пізнавальною художньо-мовленнєвою діяльністю.

Таким чином, аналіз наукових джерел щодо сприймання дітьми художніх творів дає підставу зробити висновок про однотайність науковців стосовно того, що сприймання дітьми старшого дошкільного віку художнього твору залежить від процесу занурення дітей у світ художньої літератури для дітей, а отже, підвищення інтересу до його змісту та рівня сформованості інтересу до змісту художнього твору.

1.3. Поняття «лепбук» і його значення

Лепбук – освітній засіб, що являє собою портфоліо або колекцію маленьких книжок із кишеньками і віконечками, що дають змогу розміщувати інформацію у вигляді малюнків, невеликих текстів, діаграм і графіків у будь-якій формі і на будь-яку тему. Це книга, яку дитина створює сама, склеює її окремі частини в єдине ціле, креативно оформляє, використовуючи всілякі кольори і форми. Найчастіше основою для лепбука є твердий папір або картон, головне, щоб за розміром лепбук вміщувався на колінах дитини [31, с.11].

У лепбуках систематизовані знання з певної теми. Теми можуть бути як широкі, так і вузькі. У такій книжці багато кишеньок і конвертиків, що містять необхідний систематизований матеріал (у тому числі ілюстративний) для вивчення і закріплення знань по темі. Одним із плюсів даної роботи є той факт, що робота над створенням лепбука може носити як індивідуальний характер, так парний або груповий.

Працюючи індивідуально, дитина займається пошуком, збором інформації та оформленням своєї роботи самостійно, розраховуючи тільки на себе і свої сили. Даний вид роботи необхідний, якщо в групі є ті, кому важко знаходити контакт із іншими, якщо вони сором'язливі і нетовариські. Він допомагає таким дітям розкрити себе і свій потенціал перед педагогом і однолітками.

З точки зору соціалізації в суспільстві, важливою формою роботи є взаємодія в малій групі, коли 3-5 учнів працюють над одним лепбуком. Тут, з одного боку, у кожного є змога розуміти свою значимість, а з

іншого – не можна допускати, щоб хтось залишився без певного завдання, думаючи, що всю роботу зробить за нього хтось інший. У групі діти вчаться вибудовувати свої робочі взаємини не на особистих симпатіях і антипатіях один до одного, а на прагненні виконати роботу максимально добре, тим більше, що робота над створенням лепбука (від його проектування до втілення в життя) трудомістка як за часом, так і за змістом [31, с.12].

Робота над лепбуком досить різноманітна, крім того, роль педагога в такій роботі зводиться не до того, щоб бути джерелом інформації, а якраз навпаки, педагог є тим фактором, який підштовхує дітей до здійснення, нехай незначних на перший погляд, але відкриттів. Педагог є стороннім спостерігачем, який лише за необхідності втручається в процес створення лепбука і допомагає порадою тоді, коли це необхідно.

Кожен лепбук унікальний, як унікальний і його творець, немає правильного або неправильного методу його створення, адже все залежить від того, як дошкільник сприймає задану тему, якими засобами він користується для досягнення своїх цілей. Для роботи над лепбуком підходить все: і кольоровий папір; як вирізані, так і намальовані самостійно картинки; рукописні або роздруковані, тексти, графіки та діаграми [37, с.31].

Ще одним плюсом лепбука є той факт, що лепбук – це дивовижний інструмент освіти, зроблений вручну. Сам по собі лепбук дуже інтерактивний, починаючи від процесу його створення до готового результату. І кожен компонент лепбука, над яким працює дошкільник, дає йому змогу сконцентрувати свою увагу на певному аспекті більш глобальної теми (**Додаток А**).

Крім освітніх плюсів, лепбук може сприйматися дітьми як «скарб», до якого цікаво повертатися, перегортати і переглядати інформацію, згадуючи її і акумулюючи в своїй пам'яті. Працюючи, здавалося б, над однією темою, діти часто по-різному знаходять рішення поставлених

перед ними проблем. Саме в такі моменти педагог розуміє, що стоїть на одній із ступенів сходів, що ведуть до головної мети сучасної освіти, а саме – навчити вчитися самому. Тому, коли створений «скарб» демонструється однокласникам, відбуваються спонтанні обговорення і дискусії, що сприяють поліпшенню засвоєння інформації.

Необхідно відзначити, що працюючи над одним лепбуком, дошкільнята часто відкривають для себе теми наступних своїх досліджень. Адже чим частіше вони стикаються з необхідністю дізнаватися щось нове, тим частіше невивчене і незрозуміле, привертає їх увагу. Як говорилося вище, лепбук – це конкретний аспект більш глобальної теми, тому за умови правильної організації, педагог може створити з групою цілу серію лепбуків на одну тему, яка буде більш повно відображати проблеми, пов'язані з даною темою. Наповнення і розкриття даних питань і тем, буде залежати від самих дітей, від того, як вони бачать проблему і від того, як вони захочуть її вирішити. У підсумку, у кожного вихованця до кінця навчання буде своє портфоліо, з яким цікаво працювати, яке легке у використанні, а головне, воно буде містити потрібну інформацію з різних проблем довкілля [37, с.32].

Той факт, що вирішення проблеми і наповнення інформацією лепбука залежить від того, хто навчається, говорить про те, що у створенні лепбука, забезпечуються індивідуальний і диференційований підходи в навчанні. Оцінювання кожної роботи також передбачає індивідуальний підхід до кожного дошкільника, так як для дитини з середнім рівнем розвитку, часом, створити індивідуально роботу такого типу (дослідницьку, з висновками, з причинно-наслідковими зв'язками) буває складно. Однак, працюючи над лепбуком, вона може проявити себе і перевершити однокласника, у якого успішність на порядок вище.

Необхідно відзначити, що застосування лепбука на навчальному занятті і в дозвіллевій діяльності можливе не на кожному типі навчального заняття по ряду причин. Дана методика і техніка навчання

підходить для занять, де відбувається закріплення або узагальнення і повторення, коли діти певною мірою володіють інформацією по заданій темі, але, створюючи лепбук, їм доводиться деталізувати інформацію по центральній темі лепбука, креативно підходити до оформлення та пояснення як вже вивченого, так і нового матеріалу [31, с.14].

Одним із мінусів даної роботи є час, необхідний на створення лепбука. Одного навчального заняття або позанавчального заняття буде недостатньо, тим більше, враховуючи той факт, що перед створенням кінцевого продукту, необхідно ретельно продумати його структуру і знайти потрібну інформацію.

Більшу частину роботи (планування і пошук інформації) можна здійснювати вдома, консультуючись із педагогом. Кінцеве ж створення лепбука необхідно здійснювати в межах навчального заняття, щоб було видно роботу кожного члена групи, щоб у однокласників була можливість поділитися один із одним своїми відкриттями. Також, від педагога потрібна додаткова підготовка до майбутнього заняття, адже у дітей будуть запитання, у них буде інформація, яку вони, можливо, не знають і до цього потрібно бути готовим, потрібно правильно ставитися до ситуації, коли діти знають щось, чого не знає педагог. У цій ситуації педагог чітко мусить пам'ятати і пояснювати дітям, що педагог в межах сучасної освіти в першу чергу – не джерело знання, а досвідчений провідник до пошуку, сприйняття і засвоєння знань [26, с.20].

Підводячи підсумок з'ясуванню теоретичних основ нашого дослідження, необхідно відзначити, що, незважаючи на малозначні мінуси, які має робота з лепбуком, її плюси незаперечні. Створення лепбука вирішує ряд завдань сучасної освіти, де діти не тільки отримують знання предмета, а й навчаються всебічно дивитися на проблему, ставити завдання і вирішувати їх, творчо підходити до питання організації та підбору інформації. А яке значення він має у залученні дітей до книги, буде описано в другому розділі нашої дипломної роботи.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИХОВАННЯ ІНТЕРЕСУ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО ЗМІСТУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ В ПРОЦЕСІ СТВОРЕННЯ ЛЕПБУКІВ

2.1. Педагогічні умови формування інтересу до змісту художнього твору у дітей старшого дошкільного віку

У науково-педагогічних джерелах «умова» розглядається як правило, встановлене в будь-якій сфері життя, діяльності; як обставина, за якої щось відбувається або від якої щось залежить [12, с.201].

У сучасному науково-педагогічному довіднику містяться визначення умов ефективності діяльності педагога «як суб'єктивних і об'єктивних вимог і передумов, реалізація яких дозволяє досягти поставленої мети у своїй роботі з найбільш раціональним використанням сил і засобів [41, с.826]. Також доречно зазначити: «Коли явище викликає інше явище, воно є причиною; ...коли одне явище викликає існування іншого, воно є умовою» [23, с.31].

Тому під педагогічною умовою ми розуміємо сукупність обставин і явищ освітнього процесу, що забезпечують оптимізацію і ефективність виховання дітей.

У результаті науково-теоретичних досліджень із урахуванням сучасних педагогічних тенденцій визначено умови ефективності виховання інтересу до змісту художнього твору у дітей старшого дошкільного віку, а саме:

- диференціація змісту художніх творів відповідно до вікових та індивідуальних можливостей дітей ;
- створення системи взаємодії дітей і дорослих при ознайомленні зі змістом художніх творів;
- заохочення дітей до відтворення змісту художніх творів у різних видах діяльності.

Для забезпечення першого з перерахованих вище педагогічних умов обов'язковим є дотримання психофізіологічних особливостей (природних інстинктів), що характеризують дошкільнят: особливості психічних процесів (переважання мимовільної пам'яті, тривалість довільної уваги, особливості сприйняття змісту почутого чи прочитаного), втомлюваність, не прийнятність одноманітної діяльності, особливості психологічного розвитку дітей різної статі, прояв фізіогномічних реакцій, здатність до асоціативної діяльності.

Н. Гавриш виділяє ряд потреб дошкільнят, що формуються під впливом художнього слова. Серед них:

- пізнання світу через народні казки та літературні твори;
- потреба в книзі як засобі самоосвіти, що породжує бажання навчитися читати самому;
- захоплення красою художнього слова, збагачення свого активного мовлення кращими літературними і мовними формами;
- комунікація художнього змісту, що виражає ваші власні думки, питання і висновки;
- самовираження і самореалізація через словесну творчість, входження в різні казкові образи;;
- гарний настрій, позитивні емоції, пов'язані зі сприйняттям художнього слова [9, с.5].

Учена визнає куточок книги зоною самостійної художньої творчості, де є книги, що відповідають віковим інтересам і можливостям дітей [9, с.6].

Таким чином, опора на ці положення дає підставу стверджувати про необхідність залучення старших дошкільнят до образного, осмисленого художнього слова як можливої усвідомленої потреби дитини старшого дошкільного віку в загальному розвитку особистості дошкільника. При цьому обов'язково дотримується перша педагогічна умова –

диференціація змісту художніх творів відповідно до вікових та індивідуальних можливостей дітей.

Вибір другої педагогічної умови: створення системи взаємодії дітей і дорослих у процесі ознайомлення зі змістом художніх творів обумовлений тим, що спілкування з педагогом як носієм педагогічної мети має істотний вплив на успішність дошкільнят. Вихователь є організатором освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, так як дитина постійно потребує підтримки дорослих партнерів, яка розвивається в різних сферах життєдіяльності.

У ряді робіт відомих вчених (А. Богущ, Р.Жуковська, Н. Карпінська, Є.Фльоріна) містяться правила, яких мусить дотримуватися педагог, читаючи дитячі художні твори. Схарактеризуємо їх.

Дорослий мусить максимально переконливо донести до дітей ідею автора і задум твору, розкрити образи героїв і їх сутність. Читання має відповідати стилістиці твору, його жанровим особливостям, а педагог має передати логічну і синтаксичну мелодію мови, ритм вірша тощо.

Читати слід так, щоб діти не тільки розуміли кожне слово в тексті, сенс кожного речення, усвідомлювали зв'язок між реченнями, а й відчували емоційний імпульс, інтерес до читання, до твору мистецтва.

Читаючи твір літератури, вихователь не може залишатися байдужим до його змісту. Він мусить передати дітям своє ставлення до зображеного в ньому, викликати у дітей певний настрій, почуття. Така позиція дорослого партнера при читанні літературного твору дітям створює ґрунт для того, щоб зміст твору переконував, захоплював дітей і мав виховний вплив.

Тому ми розглядаємо реалізацію педагогічної умови в дослідженні –створення системи взаємодії дітей і дорослих у процесі ознайомлення зі змістом художнього твору, необхідною в процесі виховання інтересу до змісту художнього твору у дітей старшого дошкільного віку [35].

Будь-який розвиток і виховання дитини відбувається в процесі її діяльності. Художній твір містить значний пізнавальний, емоційний, етичний і творчий потенціал для розвитку особистості дошкільника, формування певних життєвих стандартів і правил поведінки. Тому було визначено третю педагогічну умову підвищення інтересу до змісту художнього твору у дітей старшого дошкільного віку – спонукання дітей до відтворення змісту художнього твору в різних видах діяльності: художньо-мовленнєвій, ігровій (сюжетно-рольові, рухливі ігри), театральній (ігри-інсценування, постановки), образотворчій (ілюстрації змісту художнього твору), комунікативній. Визначаючи третю педагогічну умову підвищення інтересу до змісту художнього твору у дошкільнят, ми маємо на увазі знаходження оптимального співвідношення ролі педагогів і вихованців у всебічному розвитку особистості дитини з подальшим зануренням у зміст художнього твору.

Дитина в старшому дошкільному віці здатна самотійно вводити в ігри сюжети кінофільмів, художніх творів [6], але вченими (О.Гударєва, Є.Смирнова та ін.) відзначено відсутність творчої ініціативи в самотійності творчого мислення у сучасних дошкільнят в їх власній діяльності.

Вчені (Н.Гавриш, О. Ушакова) висловлюють позицію, що діяльність дошкільнят, якщо вона заснована на різних видах мистецтва в доступних дітям оригінальних формах, стає художньою [10]. Художньо-мовленнєва діяльність традиційно асоціюється вченими зі сприйняттям і відтворенням художніх творів, тобто цей вид діяльності дошкільнят стосується виключно мистецтва мови. А зміст художніх творів, окреслені образи і події, на думку Н. Гавриш, допомагають відобразити особливий світ, який називається художньою моделлю реального світу. Вона викликає ряд асоціацій, створює набір ідей, що впливає на творчість дошкільнят. Тому вчена радить використовувати творчі завдання в роботі над змістом художніх творів [9]. З цією позицією щодо залежності

літературного розвитку дошкільнят та формування їх творчого потенціалу погоджуються й інші автори [35]. Організація діяльності дітей старшого дошкільного віку з активним використанням художніх творів дозволяє збагатити сприймання і світогляд дітей, наблизити їх інтереси до естетичних і етичних норм зображуваних в житті позитивних персонажів творів літератури, сприяти поміркованому і творчому підходу до життєвих ситуацій.

Провідною діяльністю дошкільнят є гра. Є.Фльоріна зазначає, що, як правило, діти в самостійних іграх не використовують багато знань про літературні персонажі, надаючи перевагу рухливим іграм. Тож доречним є використання сюжетів художніх творів у рухливих іграх дошкільнят для позитивного ставлення дітей до гри з використанням образів художнього твору. Більш докладне пояснення цієї позиції з даного питання і опис реалізації даної роботи в практиці закладу дошкільної освіти можна знайти на сторінках наукового журналу [35].

Театрально-ігрова діяльність має велике значення для розвитку старших дошкільнят. Вчені (Л. Алексеєнко – Лемовська, А. Аніщук, Н. Гавриш) розглядають виняткові можливості театрально-ігрової діяльності як акторської в трьох аспектах: гра, робота і видовище. Це налаштовує дошкільника бачити себе в певному образі, буквально наближаючись до подій художнього твору і залишаючись під впливом пережитих подій і фактів, зображених в творі літератури на більш тривалий період.

Учені (В. Захарченко, В. Любашина, І. Попова, В. Скалкін, Г. Чулкова) виявили позитивний вплив художніх творів на комунікативну діяльність. Прихильниками позиції, що і слово, і образ одночасно є найкращим засобом для дошкільнят висловити свій внутрішній світ і інтереси, є дослідники: Н.Горбунова, О. Дронова, Н.Макаренко, Т. Постоян.

Погоджуючись із зазначеними висновками дослідників, ми вважаємо за доцільне залучення дітей до комунікативно-образотворчої діяльності в процесі підвищення інтересу до змісту художнього твору.

Крім того, значна частина цих видів діяльності передбачає залучення дітей у громадську діяльність (колективний пошук відповіді на питання в змісті художнього твору, колективна гра, спільне створення декорацій), що активізує ініціативу до відповідних дій, забезпечує позитивний стимул до певних видів діяльності за змістом художнього твору. Опис цих форм роботи в процесі підвищення інтересу до змісту художнього твору міститься в методичних рекомендаціях для батьків і педагогів [35].

Отже, в процесі виховання у старших дошкільнят інтересу до змісту художнього твору важливо дотримуватися таких педагогічних умов:

- диференціація змісту художніх творів відповідно до вікових та індивідуальних можливостей дітей;
- створення системи взаємодії дітей і дорослих при ознайомленні зі змістом художніх творів;
- заохочення дітей до відтворення змісту художніх творів у різних видах діяльності.

2.2. Діагностика рівня сформованості інтересу до змісту художнього твору у дітей старшого дошкільного віку

У контексті нашого дослідження ми розглядали діагностику як обов'язковий процес у здійсненні освітньої роботи; засіб реалізації оптимального підходу до визначення критеріїв і показників сформованості інтересу до змісту художніх творів у дітей старшого дошкільного віку.

Термін «критерій» трактується в словникових джерелах як критерій для визначення, оцінки об'єкта або явища; ознака, взята за основу класифікації [38, с.464].

Нами були визначені чотири критерії формування інтересу дошкільників до змісту художніх творів: когнітивний, емоційно-мотиваційний, діяльнісний і оцінний. За кожним критерієм були виділені показники.

1. Когнітивний критерій із показниками:

- знайомство дітей із письменниками та художніми творами, жанрами художніх творів;
- активна пізнавальна діяльність за змістом художнього твору (питання про зміст художнього твору);
- бажання ще раз послухати твір.

2. Емоційно-мотиваційний критерій із показниками:

- позитивне емоційне ставлення до сприймання змісту художнього твору та його персонажів;
- усвідомленість (розуміння дітьми змісту художнього твору, адекватні емоційні реакції на події у літератуному творі);
- наявність співчуття, співпереживання до персонажів твору.

3. Критерій діяльнісний із показниками:

- ініціативність дітей в організації різних видів діяльності за змістом художнього твору;
- активність дітей у відтворенні змісту художніх творів;
- тривалість інтересу до змісту художнього твору.

4. Оцінний критерій із показниками:

- наявність відповідної оцінки поведінки і вчинків персонажів художнього твору;
- вміння співвідносити поведінку персонажів художнього твору з поведінкою ровесників (взаємна оцінка);
- вміння співвідносити поведінку персонажів художнього твору з їх власною поведінкою (самооцінка).

Для кожного показника в межах кожного критерію були дібрані діагностичні методики та відповідні завдання. Вони представлені в додатку Б.

На основі критеріальних характеристик також нами визначено рівні вихованості інтересу дітей старшого дошкільного віку до змісту художнього твору. Також була розроблена чотирибальна рейтингова шкала, згідно з якою рівні вихованості відповідали балам. Схарактеризуємо їх.

Високий щабель (В):

дитина знайома з 3-4 письменниками та їх творами (до 10 найменувань); розуміє авторський задум і моральність художнього твору; активна пізнавальна діяльність дітей у контексті почутого художнього твору (з власної ініціативи ставити питання про зміст художнього твору); яскраво виражене бажання почути твір ще раз, зупинитися на конкретному епізоді; позитивне відношення до сприйняття змісту літературного твору та його героїв; прагнення до відтворення літературних персонажів у їх предметному і соціальному середовищі, емоційне і задоволене сприймання літературного твору, співпереживання його персонажам; активне вираження пропозицій про допомогу персонажам, ініціативність в організації ігор за змістом твору, в спілкуванні обговорюють теми, які звучать у змісті літературного твору, самостійно вступають у сюжети ігор, в образотворчу, мовленнєву діяльність подій творів літератури та їх персонажів; обов'язково бажають переказувати твір, при чому з яскраво вираженою мімікою, жестами, імітацією звуків, характерних для персонажів; вони уважні до змісту художнього твору інших дітей; відрізняються однорідністю інтересу до змісту художнього твору; їм властива самооцінка поведінки героїв художнього твору, вміння пояснювати свою думку; співвідносять поведінку героїв художнього твору з поведінкою їх однолітків і своєю власною.

Цей рівень оцінюється в 4 бали.

Достатній щабель (Д):

діти виявляють обізнаність про письменників (2-3 прізвища) та їх твори (до 5 прізвищ); вони розуміють суть моральних понять художнього твору; проявляють активність для кращого розуміння твору, ставлять питання про зміст твору літератури з невеликою допомогою вихователя; готові слухати твір багаторазово (до двох разів); переважно позитивно ставляться до сприйняття твору літератури та його героїв; зображують літературних персонажів у предметному і соціальному середовищі; у більшості випадків симпатизують персонажам; легко приймають пропозицію про участь в іграх за змістом художньої літератури; сюжет, характери, художні твори, з незначною допомогою вихователя використовують в ігровій, образотворчій, мовленнєвій діяльності; переказують твір за часткової підтримки педагога, переважно уважні до переказу літературних творів інших дітей; відрізняються тривалістю інтересу до змісту художнього твору, хоча і не ініціюють повернення до продовження перерваного слухання художнього твору; описують дії героїв художнього твору за часткової допомоги вихователя; розрізняють позитивних і негативних персонажів художнього твору; адекватно оцінюють поведінку героїв художнього твору, пояснюють свою думку з невеликою допомогою вихователя, співвідносять поведінку героїв художнього твору з поведінкою їх однолітків і своєю власною з частковою допомогою вихователя.

Оцінюється в 3 бали.

Середній щабель (С):

діти цього рівня виявляють обізнаність про письменників (1 найменування), оповідання (3 найменування); часткове розуміння природи і моральних понять творів літератури; не займаються активно пізнавальною діяльністю (ініціатором питань про зміст твору мистецтва є дорослий); згода слухати твір знову проявляється не відразу; на

сприйняття твору мистецтва не налаштовуються без бажання (образ літературного персонажа створюється після нагадування вихователя, недбало, без посмішки на обличчі); відсутні прояви емоцій від сприйняття певних творів мистецтва, елементи незнання; найчастіше не виявляють симпатії до персонажів художнього твору; на запрошення взяти участь у різних заходах за змістом художнього твору відповідають негайно, відтворення подій літературного твору в художній літературі, творча мовленнєва діяльність зазвичай відсутня; переказування твору відбувається при значній підтримці педагога, не уважні до переказу літературного твору іншими дітьми; характеризуються поверхневим, не цілком сформованим інтересом до змісту художнього твору; вони допускають неточності в оцінці поведінки своїх персонажів і істотні помилки в співвіднесенні поведінки персонажів твору з поведінкою своїх однолітків і власною, потребують серйозної допомоги з боку дорослого.

Оцінюється в 2 бали.

Низький щабель (Н):

не можуть назвати імена дитячих письменників та їхні твори; не ставлять запитань про зміст художнього твору; не виявляють готовності знову слухати твір мистецтва; немає негативної реакції на твір мистецтва; немає співчуття до героїв творів мистецтва; їм не вистачає ініціативи в організації різних заходів за змістом художнього твору та заходів, пов'язаних із відтворенням змісту твору літератури; легко відволікаються на будь-які збудники, розмови; під час сприйняття творів літератури допускають значні неточності в оцінці поведінки персонажів.

Оцінюється в 0-1 бал.

2.3. Специфіка створення лепбука у роботі з художньою літературою

В умовах модернізації освіти, педагогу необхідно шукати нові методи і технології навчання, які допомагали б йому навчати і виховувати особистість, яка потрібна новому сучасному суспільству – особистість,

яка може нестандартно мислити, пропонувати і реалізовувати різні ідеї. Застосовуючи у своїй роботі техніку створення лепбука, у педагога з'явиться можливість підготувати саме таку особистість до нового життя в нових умовах.

Лепбук – не просто метод, що допомагає закріпити і відпрацювати отримані знання на навчальному занятті, це політ фантазії, який може дати непередбачувані результати, це дослідження, які одного разу розпочавшись, триватимуть усе життя, адже якщо посіяти в дитині «зерно» відкриття і дослідження, воно буде рости і збільшуватися. Завдання педагога – лише прищеплювати дітям упевненість у своїх силах і правильно мотивувати на відкриття нових горизонтів [31, с.14].

На сьогоднішній день лепбук є новітнім способом організації освітньої діяльності, це одночасно і гра, і творчість, і пізнання і дослідження нового, і повторення і закріплення вивченого, систематизація знань і просто цікавий вид спільної діяльності.

Лепбуки допомагають швидко і ефективно засвоїти нову інформацію і закріпити вивчене в цікавій ігровій формі. Ці тематичні посібники мають яскраве оформлення, чітку структуру і в ідеалі розробляються спеціально під конкретного дошкільника з його рівнем знань, поширені також і «колективні» тематичні папки – лепбуки.

Працюючи над створенням лепбука дошкільник запам'ятовує інформацію, в ході роботи з тематичним матеріалом ним проводяться спостереження, виконуються завдання, так само, він вивчає і закріплює інформацію. Згодом, маючи під рукою готову тематичну папку, він може освіжити свої знання з тієї чи іншої теми. Лепбук – підсумковий результат спільної роботи з певної теми. Його виготовленню повинні передувати тематичні заняття, виявлення та обговорення складних питань, виконання завдань. У цьому випадку дошкільник буде готовий до виготовлення тематичної папки, і вона дійсно виконає свою роль дидактичного посібника, що сприяє закріпленню, систематизації знань.

Існують такі різновиди лепбуків:

- залежно від призначення: навчальні, ігрові, вітальні, святкові, автобіографічні, папка-звіт про якусь важливу подію в житті дитини: подорож, похід в цирк, канікулярне дозвілля тощо;

- залежно від форми: стандартна книжка з двома розворотами; папка з 3-5 розворотами; книжка-гармошка; фігурна папка.

- залежно від організації матеріалу: стандартні кишеньки, звичайні і фігурні конверти, кишеньки-гармошки, кишеньки-книжки, віконця і дверцята, обертові деталі, висувні деталі, картки, теги, стрілки, пазли; чисті аркуші для нотаток тощо [31, с.15].

Сам процес виготовлення лепбука неймовірно захоплюючий. Для цього вам знадобляться наступні матеріали: картон-основа (картонна папка або аркуш щільного паперу формату А3); папір (білий, кольоровий, папір для скрапбукінгу з різними кольорами і текстурою); принтер і/або ручки, олівці, фломастери, фарби; звичайні і фігурні ножиці; клей і/або скотч; степлер; декоративні елементи за потребою (гудзики, паєтки, брадси, підвіски, скріпки, засушені листя, наклейки, вирізані з журналів тематичні картинки тощо)

Готові тематичні шаблони для лепбуків і кишеньок для них можна скачати безкоштовно або за символічну плату в мережі Інтернет – кращий варіант для новачків.

Важливо заохотити дітей спробувати зробити щось своє, оригінальне. Це не так вже й складно – головне, почати і захопитися процесом. Спочатку слід визначитися з темою своєї папки. Теми і матеріали для них мають бути добре відомими. До того ж, якщо лепбук створюється не для колективу, а для однієї дитини, не слід забувати орієнтуватися на неї: які теми потребують вивчення або закріплення, наскільки дитина просунутий у тій чи іншій темі. Порадьтеся з дитиною, на яку тему вона хотіла б дібрати матеріал і виготовити папку. Створіть основу тематичної папки.

Існує три основні варіанти: базовий, базовий із додаванням 1-2 розширень і здвоєний базовий.

Далі слід спланувати, яку саме інформацію з обраної теми буде містити папка. Намалювати кілька орієнтовних макетів на простому аркуші або в Ворді (Пейнті або програмі-проектувальнику), вибрати оптимальний варіант для розміщення необхідної інформації. Продумати, який вигляд матимуть ваші кишеньки (підтеми) і як буде організована в них інформація.

Тепер можна приступати до виготовлення лепбука.

На цьому етапі до діяльності може приєднатися дитина. Займатися по тематичній папці слід поступово: одне заняття – одне завдання. Придумати зручне місце для зберігання виготовлених матеріалів.

Базовий компонент дошкільної освіти вимагає створити умови, за яких діти будуть: самостійно здобувати відсутні знання з різних джерел; вчитися користуватися набутими знаннями для вирішення пізнавальних і практичних завдань; здобувати комунікативні вміння, працюючи в різних групах (вести дискусію, відстоювати свою точку зору, шанобливо ставитися до чужої думки); розвивати дослідницькі вміння (виявляти проблему, збирати інформацію, спостерігати, проводити експеримент, аналізувати, будувати гіпотези, узагальнювати); розвивати системне мислення [2].

Одним із способів досягнення цієї мети є діяльність, організована з метою створення лепбуків.

Вивчивши технологію виготовлення лепбука, можна зробити висновок, що це – творчий процес, під час якого діти беруть участь в пошуку, аналізі та сортуванні інформації і легко приходять до кінцевого результату. Робота по створенню лепбука спрямована на розвиток у дітей творчого потенціалу, вчить мислити і діяти креативно, розширюючи не тільки кругозір, а й формуючи навички та вміння, необхідні для подолання труднощів і вирішення поставленої проблеми [37, с.31].

Якщо лепбук буде містити інформацію в межах одного навчального предмета – то це буде монопредметний проект; якщо в лепбуці дитина використовує знання з двох і більше предметів, то такий проект буде міжпредметний; якщо зібраний матеріал виходить за межі досліджуваного матеріалу на навчальних заняттях, носить характер дослідження і може використовуватися як доповнення до заняття, то це – позапредметний проект.

Лепбук, що відповідає вимогам БКДО, має бути: інформативним; поліфункціональним: сприяти розвитку творчості, уяви, мислення, логіки, пам'яті, уваги; придатним до використання одночасно групою дітей; володіти дидактичними властивостями; бути засобом художньо-естетичного розвитку дошкільника, залучати його до світу мистецтва; варіативним (є кілька варіантів використання кожної його частини); його структура і зміст мають бути доступними для дітей; забезпечувати ігрову, пізнавальну, дослідницьку і творчу активність дітей на занятті і під час дозвілля.

Значимість і переваги технології «лепбук» незаперечні:

1. Активізує інтерес до пізнавальної діяльності.
2. Дозволяє самостійно збирати потрібну інформацію.
3. Розвиває креативність, творче мислення, дрібну моторику, мовлення дитини.
4. Допомагає урізноманітнити заняття, спільну діяльність.
5. Допомагає краще зрозуміти і запам'ятати інформацію (особливо якщо навчається візуал).
6. Дозволяє зберегти зібраний матеріал.
7. Об'єднує педагогів, батьків і дітей у партнерській взаємодії.
8. Сприяє організації матеріалу з досліджуваної теми в межах календарно-тематичного планування.
9. Сприяє організації індивідуальної та самостійної роботи.
10. Забезпечує реалізацію партнерських взаємин.

11. Сприяє творчій самореалізації педагога [31, с.16].

Робота зі створення лепбука містить таку структуру:

1. Вибір теми. Тема лепбука відповідає освітній меті. Вибравши тему, діти визначаються з метою своєї роботи.

2. Складання плану. Щоб повністю реалізувати мету, необхідний докладний план. Для цього використовують модель трьох запитань:

1). Що Ви знаєте з цієї теми?

Це інформація з вивченої теми на занятті. Ці розділи лепбука є повторенням і закріпленням вивченого матеріалу.

2). Що хотіли б дізнатися з даної теми?

Цікаві факти, у яких літературних творах ви зустрічалися з цією темою (загадки, прислів'я, кросворди, казки, оповідання, пісні тощо). Цей розділ лепбука буде носити творчий характер.

3). Що зробити, щоб дізнатися нове по цій темі? Дана інформація добирається з книг, енциклопедій та інших джерел. За цією інформацією діти разом з батьками чи педагогом відправляються до бібліотеки. Допомогу в доборі цієї інформації надають працівники бібліотеки, або можна скористатися інтернет ресурсами. На цьому етапі відбувається вивчення джерел інформації, здійснюється її відбір і проведення досліджень, тому він займає значний відрізок часу. Ця робота проходить у вільний від занять час. На даному етапі педагог виступає в ролі консультанта.

3. Створення макета лепбука. Береться папка з картону формату А 3 з кишеньками або сторінками, на яких буде розміщений зібраний матеріал. Після цього переходять до оформлення лепбука.

4. Оформлення. Цей етап для дошкільнят найцікавіший і захоплюючий. Для оформлення лепбука підходить все: і кольоровий папір; як вирізані, так і намальовані самостійно картинки або фотографії; рукописні або роздруковані тексти, схеми, таблиці. Коли з оформлення закінчено, лепбук готовий. Демонструється створений лепбук

ровесникам, батькам, відбуваються спонтанні обговорення і дискусії, які сприяють поліпшенню засвоєння інформації.

У роботи з лепбуком використовують такі форми роботи: 1) індивідуальна; 2) парна; 3) групова.

Працюючи індивідуально, дошкільник займається пошуком, збором інформації та оформленням своєї роботи самостійно, розраховуючи тільки на себе і свої сили. Даний вид роботи необхідний, якщо є діти, яким важко знаходити контакт із іншими, якщо вони сором'язливі і нетовариські. Він допомагає таким дітям розкрити себе і свій потенціал перед педагогом і одногрупниками [37, с.32].

Працюючи в парі, ровесники вчаться ділити завдання на мікро-теми і займатися опрацюванням своєї теми індивідуально або робити всю роботу спільно.

Важливою формою роботи є взаємодія в малій групі, коли 3-5 учнів працюють над одним лепбуком. Тут, з одного боку, кожен має розуміти свою значимість, а з іншого – не можна допускати, щоб хтось залишився без певного завдання, думаючи, що всю роботу зробить за нього хтось інший.

Кожен лепбук унікальний, як унікальний і його творець, немає правильного або неправильного методу його створення, адже все залежить від того, як дитина сприймає задану тему, якими засобами вона користується для досягнення своїх цілей.

Працюючи, здавалося б, над однією темою, одним завданням, діти з різних пар і груп дуже часто по-різному знаходять рішення поставлених перед ними проблем.

Необхідно відзначити, що, працюючи над творчими завданнями лепбука, діти часто відкривають для себе теми наступних своїх досліджень. За умови правильної організації роботи, педагог може створити цілу серію лепбуків на одну тему, яка буде більш повно відображати проблеми, пов'язані з даною темою.

Наповнення і розкриття даних питань і тем буде залежати від самих дітей, від того, як вони бачать проблему і від того, як вони захочуть її вирішити.

Застосування лепбука в роботі з художньою літературою має важливу роль. Будь-яка тема може бути представлена в наочному вигляді і зручна для розуміння. Приклад такого лепбука можна розглянути при вивченні казок В.О.Сухомлинського (**додаток В**). Папка може містити такі елементи: сюжети казок; пори року; зображення персонажів казок; загадки; тексти казок та оповідань; картки-мнемотаблиці для розповідання творів дітьми [26, с.20]. Також нами подано види робіт із лепбуком (**додаток Г**) і тексти художніх творів для заохочення дітей до створення лепбуків (**додаток В**).

Таким чином, застосування лепбука на заняттях з художньої літератури допомагає дітям, виходячи зі свого бажання, представити досліджуваний матеріал, а також краще зрозуміти і запам'ятати його. Також лепбук – чудовий засіб для повторення вивченого матеріалу.

У процесі створення лепбука одночасно вирішується кілька завдань сучасної освіти. Така діяльність допомагає дошкільникам краще засвоїти художню літературу, в повному обсязі бачити проблему, формулювати і вирішувати завдання, проявляти нестандартне рішення в організації та добір інформації.

Таким чином, в умовах вдосконалення освітнього процесу, вихователів слід використовувати такі засоби, що сприяють навчанню і вихованню особистості, яка вміє мислити нестандартно, пропонувати і здійснювати різноманітні ідеї. Одним із таких засобів є лепбук.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі досліджено проблему виховання інтересу старших дошкільників до змісту художнього твору в процесі створення лепбуків у сучасному просторі дошкільної освіти, висвітлення її теоретичних аспектів, окреслення сфери її практичного застосування у галузі сучасної дошкільної лінгводидактики.

1. Поняття «інтерес» розглядається у науковій літературі як певний психічний стан особистості, відображає її стійке пізнавальне позитивне емоційне ставлення до певних об'єктів, процесів, подій, явищ, особистостей, персонажів, що виявляється в різних видах діяльності. У цьому контексті виховання інтересу є процесом цілеспрямованого, організованого педагогічного впливу, підтримки і стимулювання пізнавальних пошуків і зацікавленості вихованців, розвитку їхніх пізнавальних потреб, переживань та мотивів. Цей процес стимулює розвиток розумових, емоційних, діяльнісно-творчих задатків дітей і формує належні життєві стандарти й естетичні смаки. Вихованість інтересу старших дошкільників до змісту художнього твору визначено як психолого-педагогічну характеристику особистості, що виявляє обізнаність у художній літературі, усталене бажання занурюватися у світ її образів, емоційно переживати дії і вчинки її героїв, наслідувати їм у власній поведінці. Її наявність розглядається у взаємозалежності із загальним і, зокрема, з літературним розвитком дошкільників, їх художньо-мовленнєвої діяльності.

2. Лепбук – порівняно новий освітній засіб. Вперше створювати лепбуки почали американці. У нас в країні лепбукінг вважається новим методом, але набуває широкого поширення швидкими темпами. Це збірний образ плаката, книги і роздаткового матеріалу, що спрямований на розвиток у дитини творчого потенціалу, який вчить мислити і діяти креативно в межах заданої теми, розширюючи не тільки кругозір, а й

формуючи навички та вміння, необхідні для подолання труднощів і вирішення поставленої проблеми.

3. Виховання інтересу до змісту художнього твору в дітей старшого дошкільного віку залежить від наявності в процесі дошкільної освіти певних педагогічних умов: диференціації змісту художніх творів відповідно до вікових та індивідуальних можливостей дітей; створення системи взаємодії дітей та дорослих під час ознайомлення зі змістом художніх творів; спонукання дітей до відтворення змісту художніх творів у різноманітних видах діяльності.

Вихованість інтересу до змісту художніх творів в старших дошкільників визначається за чотирма критеріями та їх показниками: 1) когнітивним (обізнаність дітей з письменниками і художніми творами, жанрами художніх творів; активна пізнавальна діяльність за змістом художнього твору; бажання прослухати художній твір повторно); 2) емоційно-мотиваційним (позитивна емоційна налаштованість на сприймання змісту художнього твору; розуміння дітьми змісту твору, адекватні емоційні реакції на події у художньому творі; наявність співчуття, співпереживання героям твору); 3) діяльнісним критерієм з його показниками (ініціативність дітей в організації різних видів діяльності за змістом художніх творів; активність дітей у відтворенні змісту художніх творів; тривалість інтересу до змісту художнього твору); 4) оцінним критерієм з такими показниками: наявність відповідної оцінки поведінки і вчинків героїв художнього твору; вміння співвідносити поведінку героїв художнього твору з поведінкою однолітків; уміння співвідносити поведінку героїв художнього твору із своєю власною поведінкою.

4. Лепбуки сприяють швидкому і ефективному засвоєнню нової інформації і закріпленню вивченого в цікавій ігровій формі. Ці тематичні посібники мають яскраве оформлення, чітку структуру і в ідеалі

розробляються спеціально під конкретного дошкільника з його рівнем знань, поширені також і «колективні» тематичні папки – лепбуки.

Працюючи над створенням лепбука, присвяченого певному літературному твору, письменнику або темі, що об'єднує декілька творів чи авторів, дошкільник запам'ятовує інформацію, в ході роботи ним узагальнюється виучуваний матеріал, виконуються завдання, він самостійно або за участю педагога, ровесників чи батьків вивчає і закріплює інформацію, розвиває своє творчі здібності. Згодом, маючи під рукою готову тематичну папку, дошкільник може освіжити свої знання з тієї чи іншої теми. Лепбук – підсумковий результат спільної роботи з певної теми. Його виготовленню повинні передувати тематичні заняття, виявлення та обговорення складних питань, виконання завдань. У цьому випадку дошкільник буде готовий до виготовлення тематичної папки, і вона дійсно виконає свою роль дидактичного посібника, що сприяє вихованню у нього інтересу до змісту художнього твору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамов Е. Б. Иллюстрация в художественной литературе / Е. Б. Адамов . – М: Искусство, 1959. – 88с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / Наук. кер.: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Льченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. – К.: Видавництво МОН, 2012. – 26 с.
3. Бех І. Д. Особистісно – орієнтований виховний процес – сходження до людяності / І. Д. Бех // Розвиток педагогічних і психологічних наук в Україні 1992 – 2002, частина 1. – Харків, «ОВС», 2002. –С.69–70.
4. Богуш, А. Методика розвитку мовлення і навчання рідної мови дітей раннього віку / А. Богуш, Н. Маліновська. – Київ : Слово, 2016. – 392 с.
5. Богуш А. М., Монке О. С. Формування оцінно – етичних суджень у дітей старшого дошкільного віку / А. М. Богуш, О. С. Монке. – Одеса. –2002. – 238 с.
6. Богуш А. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах : [підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти] / Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. – К. : Видавничий дім «Слово», 2010. – 304 с.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови [уклад. і головн. ред. В. Г. Бусел] – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.
8. Выготский Л. С. Собрание сочинений: В 6 т. / Л. С. Выготский – М.: Педагогика, 1982. –Т.2. – 285с.
9. Гавриш Н. Художня література в освітньому процесі: сучасні технології / Н. Гавриш // Дошкільне виховання. – 2011. – №2. – С. 4–9.

10. Гавриш Н., Крутій К. Як змінювалися підходи до розвитку мовлення дітей / Наталія Гавриш, Катерина Крутій // Дошкільне виховання. – 2019. – № 10. – С. 7-10.
11. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Теорія літератури: підручник / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв [за наук. ред. Олександра Галича]. –
12. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : «Либідь», 1997. – 276 с.
13. Григорович Л. А. Педагогика и психология: учебн. пособие / Л. А. Григорович. – М.: Гардарики, 2001. – 345 с.
14. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк ; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білоskalенко [та ін.] ; наук. ред.: Г.В. Беленька, М.А. Машовець ; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. – 304 с.
15. Запорожец А. В. Психология восприятия ребёнком – дошкольником литературного произведения. – Избр. психологические труды : В 2-х томах / А. В. Запорожец [под ред. В. В. Давыдова, В. П. Зинченко]. – М.: Педагогика, 1986. –Т.1. – С.68–76.
16. Зимняя И. А. Психология слушания и говорения: автореф. дисс....докт. психол. наук / И. А. Зимняя. – М.,1973. –32 с.
17. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2000. – 512 с.
18. Каджаспирова Г. М. Педагогический словарь / Г. М. Каджаспирова, Ю. А. Каджаспиров. – М.: ИЦ «Академия», 2000. –312 с.
19. Карпинская Н. С. Художественное слово в воспитании детей / Н. С. Карпинская. – М.: Педагогика, 1972. – 152 с.
20. Кіліченко Л. Н. Українська дитяча література: навчальний посібник / Л. Н. Кіліченко. – К. : Вища школа, 1989. – 318 с.

21. Коменський Я. А. Вибрані педагогічні твори / Я.А. Коменський. – К.: «Радянська школа», 1940. – Т. – 248 с.
22. Краткий психологический словарь / [под общ. ред.Петровского А. В, Ярошевского М. Ф.] – М.: Политиздат. – 1985. – 431 с.
23. Курлянд З. Н. Формирование учителя – мастера в контексте становления его позитивной Я-концепции / З. Н. Курлянд // Проблемы педагогіки вищої школи. Збірник праць, вип.. 1. – Одеса, ПДПУ ім. К. Д. Ушинського. – 2003. – С 3–5.
24. Леонтьев А. Н. Эмоции и чувства / А. Н. Леонтьев. – М.: Просвещение, 1956. – 323 с.
25. Лесин В. М., Пулинець О. С. Словник літературознавчих термінів / В. М. Лесин, О. С. Пулинець. – К.:Радянська школа (видання друге, перероблене і доповнене), 1965. – 431с.
26. Либа О. Лепбук за казками В.Сухомлинського [Текст] / Олександра Либа // Дошкільне виховання. – 2018. – № 10. – С. 20.
27. Літературознавча енциклопедія в 2-х т./ [авт.- уклад. Ковалів Ю. А]. – К.: Академія, 2007. – 607 с.
28. Лотман Ю. М. Структура художественного текста / Ю. М. Лотман [Електронний ресурс]. – режим доступу: www.gamer.info>bibliotek Buks /Literat /Lotman/. – Назва з титул.екрану.
29. Маклаков А. Г. Общая психология / А. Г. Маклаков. – СПб.: Питер, 2001. – 326 с.
30. Монке О. С. Українська література дітей дошкільного віку: навч. посібн / О. С. Монке. – Одеса: Вид. М. П. Черкасов, 2010. – 349 с.
31. Молчанюк К. Лепбук – розвивальна книжка з індивідуальним характером [Текст] / Кароліна Молчанюк // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2018. – № 3. – С. 11-17.
32. Оліфріненко С. М., Оліфріненко В. В., Оліфріненко Л. В. Універсальний літературний словник – довідник / [С.М. Оліфріненко,

В.В.Оліфріненко, Л.В.Оліфріненко]. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2008. – 432 с.

33. Пенъевская Л. О. Сказки и рассказы в играх детей дошкольного возраста / Л. О. Пенъевская. – М.: Просвещение, 1968. – 75с.

34. Полєвікова О.Б., Шурда Ж.І. Мовленнєва особистість у лінгводидактичному просторі дошкілля // The 12th International conference “Science and society” (June 7, 2019) Accent Graphics Communications & Publishing, Hamilton, Canada. 2019. – P.77-87.

35. Просенюк А. І. Виховуємо інтерес до художніх творів у дітей дошкільного віку : [методичні рекомендації для вихователів ДНЗ і батьків] / А. І. Просенюк. – Одеса: принт–студія «Абрикос» СПД Бровкін О.В., 2010. –83 с.

36. Психология детей дошкольного возраста / [под ред. А. В. Запорожца, Д. Б. Эльконица]. – М., 1964. – 225 с.

37. Ринчовська Т., Соломонюк С. Лепбук для реалізації ідей сталого розвитку [Текст] / Тетяна Ринчовська, Світлана Соломонюк // Дошкільне виховання. – 2018. – № 3. – С. 30-33.

38. Рубинштейн С. Л. Бытие и сознание / С. Л. Рубинштейн. – М., 1965.– 416 с.

39. Словник іншомовних слів / [за ред. академ. О.С. Мельничука]. – К. : Освіта, 1985. – 966 с.

40. Сметанський М. Змістові характеристики виховання як педагогічної категорії / М. Сметанський // Шлях освіти, 2005. – №3 – С.5–9.

41. Современный словарь по педагогике / [автор – сост. Рапацевич Е. С.]. – М.: Современное слово, 2001. – 564с.

42. Толстой Л. Педагогические сочинения «О народном образовании»/ Л. Толстой. – К., 1979. – 169 с.

43. Узнадзе Д. Психология установки / Д. Узнадзе. – Питер, 2001. – 414 с.

44. Флерина Е. А. Эстетическое воспитание дошкольника / Е. А. Флерина / [под ред. В.Н. Шацкой]. – М.: Просвещение, 1961. – 333 с.
45. Щукина Г. И. Формирование познавательных интересов учащихся в процессе обучения / Г. И. Щукина. – М.: Учпедгиз, 1962. – 138 с.
46. Юркевич В. С. Светлая радость познания / В. С. Юркевич. – М. : Знание, 1977. – 64 с.
47. Якименко С. І. Роль ігрової діяльності при формуванні світоглядної компетентності у дитини дошкільного та молодшого шкільного віку / С. І. Якименко // Науковий вісник Миколаївського державного університету, вип. 20, педагогічні науки (збірник наукових праць). – Т.2, МДУ. – 2008. – С. 21–25.

ДОДАТКИ
ДОДАТОК А
ВИДИ ЛЕПБУКІВ У ЗДО

ДОДАТОК Б

ДІАГНОСТУВАЛЬНА МЕТОДИКА

Когнітивний критерій

Показник: обізнаність дітей з письменниками, художніми творами та жанрами художніх творів.

Завдання.

Мета: виявити обізнаність дітей з письменниками, художніми творами та жанрами.

Процедура виконання: Кожній дитині індивідуально були поставлені запитання: Які художні твори ти знаєш? Який твій улюблений художній твір? Кого з дитячих письменників ти знаєш?

Обробка даних.

Високий ступінь (В) - обізнаність з 3-4 письменниками; з казками (до 20 назв); з оповіданнями (до 10 назв); розуміння дітьми авторського задуму та моралі художнього твору .

Достатній ступінь (Д) обізнаність з письменниками (2-3 прізвища), з казками

(до 15 назв), з оповіданнями (до 5 назв); розуміння дітьми сутності та моральних понять художніх творів; діти означеного ступеню показника когнітивного критерію вихованості інтересу згодні на незначну допомогу вихователя в розмові про художні твори, їх авторів, моралі.

Середній ступінь (С) обізнаність з казками (до 5 назв) і оповіданнями(2 назви); часткове розуміння сутності моралі художніх творів, діти потребують суттєвої допомоги, пояснення вихователя в розмові про художні твори, їх авторів.

Низький ступінь (Н) низька обізнаність з казками; не знають оповідань для дітей, слабке розуміння сутності моралі художніх творів.

Когнітивний критерій

Показник: активна пізнавальна діяльність за змістом художніх творів.

Завдання.

Мета: виявити вміння дітей ставити запитання за змістом незнайомого художнього тексту.

Процедура виконання: Вихователь читає дітям незнайоме оповідання один раз (Н. Романіка «Петрусева пшениця») і звертається до дітей із запитанням: «Тобі сподобалось оповідання? Може в тебе є запитання? Запитай у мене, якщо тобі щось не зрозуміло».

Обробка даних.

Високий ступінь (В) - діти проявляють активну пізнавальну діяльність для кращого розуміння художнього твору (самостійно задають запитання за змістом художніх творів), спонукаючи вихователя до спільних розмірковувань про події, зображені в художньому творі.

Достатній ступінь (Д) діти самостійно задають запитання за змістом художніх творів, просять вихователя пояснити незрозуміле в художньому творі (значення імені героя, уточнити опис певного епізоду).

Середній ступінь (С) – для дітей цього ступеню характерне спільне розмірковування з дорослим за змістом художнього твору, але з питально-спонукальним стимулом від дорослого (ініціатором наявності запитань за змістом художнього твору є дорослий, дитина пізніше підключається до діалогу у формі запитань та відповідей за змістом художнього твору. Їхні запитання не передбачають ретельного розмірковування над змістом художнього твору, взаємозумовленість його подій.

Низький ступінь (Н) не виявляють вміння самостійно ставити запитання за змістом художнього твору; запитання ставляться лише за допомогою дорослого, характеризуються стислістю.

Когнітивний критерій

Показник: бажання прослухати художній твір повторно.

Завдання.

Мета: з'ясувати наявність бажання прослухати художній твір повторно .

Процедура виконання: вихователь запитує у дітей: який твій улюблений художній твір? Хочеш я тобі прочитаю? Який би ти художній твір слухав кожного дня вдома чи в дитячому садку? Чи є у тебе такі твори: бажання їх прослухати?

Обробка даних.

Високий ступінь (В) виявляють активне самостійне бажання прослухати художній твір повторно (два і більше разів); уважно сліdkують впродовж кожного читання художнього твору, сліdkують, щоб вихователем не допускалася заміна слів та виразів у художньому творі іншими; прохання зупинятися на конкретному епізоді.

Достатній ступінь (Д) діти виявляють бажання прослухати художній твір повторно до двох разів, зацікавленість дітей змістом художнього твору при повторному читанні не вщухає.

Середній ступінь (С) діти виявляють згоду на пропозицію вихователя прослухати художній твір повторно; при повторному читанні художнього твору не уважні.

Низький ступінь (Н) - не виявляють бажання прослуховувати художній твір повторно.

Проаналізуємо одержані результати вихованості інтересу дітей старшого дошкільного віку за когнітивним критерієм; за кожним показником.

Когнітивний критерій

Показник: обізнаність дітей з письменниками і художніми творами, жанрами художніх творів.

Результати виконання завдань за першим показником когнітивного критерію інтересу старших дошкільників до змісту

художнього твору представлені як ступенів вихованості за означеним критерієм. Їх подано в таблиці 2.1.

Умовні позначення:

В – високий ступінь вихованості інтересу за його показником когнітивного критерію;

Д – достатній ступінь вихованості інтересу за його показником когнітивного критерію;

С – середній ступінь вихованості інтересу за його показником когнітивного критерію;

Н – низький ступінь вихованості інтересу за його показником когнітивного критерію.

Емоційно – мотиваційний критерій

Показник: позитивна емоційна налаштованість на сприймання змісту художнього твору та його персонажів.

Завдання «Малювання літературних персонажів у мене вдома» - модифікована методика «Кінетичний малюнок сім'ї» (Р. Бернса, С. Кауфмана)

[22].

Мета: виявлення емоційного ставлення дітей до сприймання змісту художнього

твору та його персонажів.

Процедура виконання:

Перед кожною дитиною знаходився аркуш паперу А:4, кольорові олівці шести кольорів. Проводилась коротка бесіда для налаштування дітей на тематичне малювання за питаннями:

1. Чи любляете ви ходити на гостини? (Відповіді дітей).
2. Чи подобається вам, коли приходять на гостини до вас? (Відповіді дітей).
3. Як ви гадаєте, кого запрошують на гостини? (Тих, кого люблять поважають, цінують, з ким цікаво спілкуватись).

Наступне запитання було таким:

4. Хто частіше всього приймає гостей? (Той, хто їх запрошує).
5. Чи часто саме вам, діти, доводилося приймати гостей? (Відповіді дітей).

Після бесіди дітям давалося завдання зобразити на аркуші паперу тих, кого б вони хотіли бачити й приймати в себе дома.

Зверталася увага дітей на те, що можна на аркуші паперу зобразити звичайних (подружку, товариша, сусіда), незвичайних гостей (звірів, героїв казок та оповідань), а також свою родину. Час виконання завдання дітьми не обмежувався. Після малювання проводилася бесіда з дітьми в індивідуальному порядку. При розгляданні роботи разом з дитиною, їй пропонувалося відповісти на такі запитання: «Скажи, хто тут намальований? Де вони зображені? Що вони роблять? Їм весело чи сумно? Чому? Хто з намальованих людей найщасливіший з того, що до них на гостини прийшов літературний герой? Чому? Хто з них йому не радий? Чому?» Чому намальований літературний герой знаходиться ближче до матері, ніж до тебе? Чому цей гість в такому одязі?»

Обробка даних:

Високий ступінь (В) – очевидна перевага в зображенні на малюнку персонажів з художніх творів, які зображені на всій площині аркушу, особливо в центральній частині, на передньому плані малюнка, зображення персонажа художнього твору виконано старанно й охайно. Він зображений в яскравому одязі. В малюнку переважають світлі кольори; близька відстань літературного персонажа до себе. Обов'язкове малювання посмішок на обличчях членів сім'ї та персонажів художніх творів. Дитина – старший дошкільник зображає себе як в оточенні улюблених літературних персонажів, так і в оточенні інших об'єктів чи суб'єктів (домашніх улюбленців, іграшок тощо), але під час бесід за малюнком віддає перевагу герою художнього твору. В розмові відчутна позиція дитини надання першості художнім творам у

своєму переліку занять по інтересам. Під час коментування свого малюнка дитина віддає перевагу літературному героєві.

Достатній ступінь (Д) - дитина зображує себе в оточенні як літературних персонажів, дитячих книжок, так і в оточенні улюблених іграшок. Розміри персонажів художніх творів подібні до розмірів інших зображених на малюнку гостей. Місце на малюнку не центральне, але зображувані літературні персонажі знаходяться поруч з тим, хто зображений по центру та біля зображення автора малюнка. Одяг зображеного персонажа художнього твору яскравий, зображення та розфарбовування виконано старанно й охайно.

Середній ступінь (С) - дитина зображує себе в оточенні іграшок, домашніх улюбленців. На малюнку наявна велика відстань між власним зображенням та літературного персонажу. Літературний персонаж розфарбований менш старанно, ніж інші гості. Під час бесіди за малюнком дошкільник озвучує більшу свою симпатію на адресу інших зображених ним гостей.

Низький ступінь (Н) – Художній персонаж відсутній на малюнку або значна перевага в розташування на аркуші, розмірі в малюнку віддається іграшкам, домашнім улюбленцям, комп'ютеру, транспорту тощо. Відстань між собою і персонажем художнього твору велика (можливе діаметральне розташування). Можливе зображення літературного персонажа поряд із зображенням родича, мовляв: «сестричка (мама, бабуся) полюбляє читати дитячі книжки, а я - ні».

Емоційно – мотиваційний критерій

Показник: усвідомлення (розуміння) дітьми змісту художнього твору, адекватні емоційні реакції на події в художньому творі.

Завдання Тест «Маски».

Мета: визначення емоційного відгуку дітей при сприйнятті ними художнього твору.

Процедура виконання: Дітям пропонувалося прослухати невеликий за обсягом художній твір із зачином, кульмінацією, закінченням (Ш. Сагдулла «Куди робота ховається?»). Перед кожною дитиною викладався конверт із масками - символами настроїв (гарного настрою, незадоволення, байдужості (індиферентності) та пропонувалося вибрати ту маску, яка відповідає її настрою внаслідок почутого художнього твору (див. додаток Г).

У ході проведення тесту дітям ставилися запитання:

- 1) Подивись на ці обличчя. Як ти вважаєш, яке обличчя у тебе буває найчастіше ?
- 2) А коли ти дивишся ось так ?
- 3) А зараз, після того, як ти прослухав це оповідання (казку), як гадаєш, яке в тебе обличчя?

Такі запитання ставилися для того, аби впевнитися в адекватності сприйняття дитиною масок – символів психологічних станів та полегшити дитині опис свого емоційного стану, дошкільнику дозволялося, за бажанням, коментувати свій вибір.

Якісна характеристика за виконання цього тесту було розподілено так:

Високий ступінь прояву позитивного емоційного сприйняття змісту художнього твору (В) – дитина обирає маску, що означає радість, позитив після читання художнього твору, що визначає прояв зрушення зі стану нейтрального емоційного стану в бік позитивних емоцій при зануренні до світу художньої літератури. Діти, які знаходяться в означеній категорії визначаються веселим настроєм від запрошення долучитися до сприйняття художнього твору, під час емоційного сприймання художнього твору характерні прояви адекватних фізіогномічних (зміна виразу обличчя) та архітипічних (стук, тупотіння, плескання в долоні, вигуки) реакцій. Дитина весела, щаслива, очевидне задоволення дитини від роботи з художнім твором. Цей показник

характеризувався як високий ступінь прояву інтересу дошкільників до змісту художнього твору за емоційно-мотиваційним критерієм.

Достатній ступінь прояву позитивного емоційного сприйняття змісту художнього твору (Д) - дитина обрала позитивне зображення обличчя після запропонованого твору, що визначає прояв її зрушення зі стану нейтрального емоційного стану в бік позитивних емоцій. У поведінці дітей, які входять до означеної категорії, відсутня байдужість, очевидне намагання дитини прийняти зручну позу під час слухання художнього твору.

Середній ступінь прояву позитивного емоційного сприйняття змісту художнього твору (С) – дитина обрала маску, що визначає її нейтральний емоційний стан. Діти з означеним емоційним станом (відгуком) на сприйняття художнього твору налаштовані нормально, без очевидних проявів радості, подиву, тривоги, протесту, хоча можуть і радіти, і сумувати з приводу подій, змальованих у змісті художнього твору, наявні елементи прояву байдужості.

Низький ступінь (Н) прояву позитивного сприйняття змісту художнього твору - у виборі дитини переважає зображення маски, яка символізує байдужість та негативний стан, що вказує на перевагу негативних емоцій. У дитини домінує негативний відгук на художній твір. Дитина не може змінити такий настрій самостійно, а тому потребує педагогічної допомоги.

Показник: наявність співчуття, співпереживання героям художнього твору.

Завдання.

Мета: виявити наявність адекватного співчуття героям художнього твору.

Процедура виконання: перед кожною дитиною лежало два конверти з зображенням лебедя на одному та з зображенням рибки на другому і два вирізані з картону кружечки.

Дітям читалося оповідання М. Трублаїні «Про дівчинку Наталочку та сріблясту рибку» до того місця в художньому тексті, де рибка просить про допомогу. Вихователь зверталася до дітей: «Діти, давайте допоможемо героям цього оповідання. Адже, я розумію, що хтось із вас співчуває рибці, а дехто співчуває лебедеві. Перед вами конверти з зображеннями рибки та лебедя. Якщо ви хочете допомогти лебедеві, покладіть кружечок у конверт з його зображенням, а якщо ви більше співчуваєте рибці, то кружечок покладіть у конверт із зображенням рибки. Потім дітям пропонувалося висловити свої співчуття героям художнього твору.

Обробка даних.

Високий ступінь (В) – діти проявляють співчуття героям художнього твору, активно висловлюють свої пропозиції щодо допомоги цим персонажам.

Достатній ступінь (Д) – діти здебільшого проявляють співчуття героям твору, можуть пояснити його прояв.

Середній ступінь (С) – діти здебільшого не проявляють співчуття героям художнього твору, до розмови щодо пропозиції допомоги літературним персонажам долучаються рідко.

Низький ступінь (Н) – діти не проявляють співчуття героям художнього твору, проявляють пасивність, небажання розмовляти на цю тему.

Опишемо проведену діагностувальну методику вихованості інтересу старших дошкільників до змісту художнього твору за діяльнісним критерієм

Діяльнісний критерій

Показник: ініціативність дітей в організації різних видів діяльності за змістом художніх творів.

Завдання : «Екстраполяція (перенесення)».

Мета: виявити ініціативність дітей старшого дошкільного віку в організації різних видів діяльності за змістом художніх творів.

Процедура виконання: дітям пропонувалося пригадати знайомі їм художні твори, висловлювалося побажання згадувати ці твори та їх персонажів у повсякденному житті (в іграх, у спілкуванні, в творчості та ін.) Передбачалася наявність невимушеності та ініціативності з боку досліджуваних. Відсотковий показник визначався залежністю кількості дітей у колективі та кількістю зафіксованих фактів екстраполяції змісту художнього твору в різних видах діяльності.

Обробка даних.

Високий ступінь (В) – діти проявляють добровільність й самостійність в організації ігор за змістом художніх творів, у спілкуванні торкаються теми, які почули у змісті художнього твору, використовують вирази з художніх творів.

Достатній ступінь(Д) – швидко й невимушено пристають на пропозицію брати участь у іграх за змістом художніх творів; сюжет, персонажі художніх творів добровільно використовують у художньо – продуктивній діяльності.

Середній ступінь (С) - здебільшого позитивно реагують на запрошення брати участь у різних видах діяльності за змістом художніх творів.

Низький ступінь (Н) – ініціативність у організації видів діяльності за змістом художніх творів не проявляють, не реагують на повторне запрошення долучитися до гри за змістом художнього твору.

Діяльнісний критерій

Показник: активність дітей у відтворенні змісту художніх творів.

Завдання: Запрошення на гостини (адаптована методика Л. Журової).

Мета: З'ясувати активність дітей у відтворенні змісту художніх творів.

Матеріал: чарівний палац Принцеси, місток, зображення літературних героїв.

Процедура виконання:

На столі у вихователя декорація: річка, через річку міст до чарівного палацу Принцеси. Вона запрошує до себе на гостини героїв художніх творів (Івасика - Телесика з однойменної української народної казки, цапки з казки М. Коцюбинського «Про двох цапків», персонажі з казки І. Франка «Ріпка» та ін.). Експериментатор попереджав про те, що на містку сидить вчена Гава. Вона пропускає літературного героя на місток лише тоді, коли той, хто його супроводжує, тобто, вихованець, розповість епізод з художнього твору про нього.

Високий ступінь (В): діти з бажанням переказують художній твір, старанно підбираючи інтонацію при передачі прямої мови персонажа; при відтворенні змісту художніх творів проявляють активність у міміці, жестах, характерних для персонажів, уважні до переказу змісту художніх творів іншими дітьми.

Достатній ступінь (Д): переказують художній твір з частковою підтримкою дорослого, уважні до переказу художнього твору іншими вихованцями.

Середній ступінь (С): діти з проявом цього ступеню відтворюють зміст художнього твору не активно, при значній підтримці вихователя, при переказі присутні неточності в послідовності викладу його подій; не проявляють увагу до переказу художнього твору іншими.

Низький ступінь (Н): відсутня активність у відтворенні змісту художнього твору; потребують постійної підказки з боку вихователя при відтворенні змісту художнього твору.

Діяльнісний критерій

Показник: тривалість інтересу до змісту художнього твору.

Завдання: Діагностувальна методика з використанням «прийому переривання процесу діяльності» (Б. Зейгарик).

Мета: з'ясувати наявність наполегливого бажання (волі) продовжити знайомство зі змістом художнього твору.

Процедура виконання:

Вихователь: «Діти, сьогодні я вам прочитаю казку, яку написав для вас дитячий письменник А. М'ястківський. А йому цю історію розповіла Матінка - Природа. Казочка ця про маленьку Синичку та люту Хурделицю. Вихователь запрошувала дітей до слухання художнього твору: «Це дуже повчальна та добра казка. Давайте ми її послухаємо».

Тривало читання казки. На кульмінаційному моменті казки (за попередньою домовленістю між вихователем та її помічником) лунав гучний сигнал з метою відволікти на нетривалий час увагу дітей.

Після того, як «функція переривання» процесу слухання дітьми художнього твору була виконана, на протязі однієї хвилини ініціатива подальших дій передавалася дітям, а саме: експериментатор не пропонував продовжити читання художнього твору, не пропонував зробити перерву, - подальші дії експериментатора – читача казки залежали від вияву волі дітей.

Обробка даних.

Високий ступінь (В) - діти проявляють вольові зусилля, щоб вимушено зупинити чи відволіктись від сприймання художнього твору; після відволікання швидко й самостійно повертаються й занурюються в зміст художнього твору.

Достатній ступінь (Д) - діти проявляють небажання при вимушеному перериванні сприймання художнього твору; самостійно, але не швидко повертаються до попередньої роботи за змістом художнього твору.

Середній ступінь (С) – діти під час сприймання художнього твору легко відволікаються на інші об'єкти, повертаються до попереднього сприймання художнього твору лише після нагадування вихователя.

Низький ступінь (Н) - швидко відволікаються на будь-які сигнали, розмовляють під час сприймання художнього твору (проявляють відсторонену увагу до сприйняття художнього твору); не виявляють бажання сприймати художній твір.

Оцінний критерій

Показник: наявність відповідної оцінки поведінки і вчинків героїв художнього твору.

Завдання: «Метод парних порівнянь» (модифікована методика Л. Вахрушевої).

Мета: визначення наявності адекватної оцінки поведінки вчинків героїв художнього твору.

Процедура виконання: Дітям пропонувався комплект карточок - ілюстрацій з переліком чотирьох казкових персонажів у кожному. Дітям треба було вибрати одного казкового героя, який їм подобається найбільше та, за бажанням, пояснити свій вибір.

Перелік літературних персонажів:

1. Попелюшка, Колобок, Івасик - Телесик, Журавель (з казки І. Франка «Лисичка та Журавель»).

2. Кривенька качечка, Попелюшка, Колобок, Лисичка (з казки І. Франка «Лисичка та Журавель»).

3. Журавель, Лисичка, Івасик – Телесик, Колобок.

4. Івасик - Телесик, Попелюшка, Лисичка, Кривенька качечка.

5. Журавель, Кривенька качечка, Лисичка, Попелюшка.

Обробка даних.

Високий ступінь адекватної оцінки поведінки героїв художнього твору (В) - вибір 3 рази; уміння самостійно дати відповідне пояснення

власного вибору казкового героя (характеристику з наявністю 2-3 означень вибраного персонажу, оцінку його вчинку).

Достатній ступінь адекватної оцінки казкових персонажів (Д) – вибір персонажа 2 рази; уміння пояснити власний вибір (характеристика з наявністю 1-2 означень вибраного персонажу, відповідна оцінка його вчинку).

Середній ступінь оцінного критерію (С) – вибір декількох героїв 1 раз; невміння самостійно дати пояснення власного вибору персонажа.

Низький ступінь оцінного критерію (Н) – відсутність вибору казкових персонажів, не бажання виконувати завдання.

Показник: уміння співвідносити поведінку героїв художнього твору з поведінкою однолітків (взаємооцінка).

Завдання: Поясни чому? (за методикою А. Богущ, О. Монке).

Мета: з'ясувати вміння співвідносити поведінку героїв художнього твору з поведінкою однолітків.

Матеріал: картинки за оповіданням Л. Толстого «Два товариша».

Процедура виконання: Вихователь показує картинки до знайомого оповідання. Після перегляду вихователь пропонує дітям назвати позитивного і негативного героїв, мотивувати свої судження, пригадати позитивні і негативні вчинки своїх товаришів, відповісти на запитання: «Чи не нагадує тобі вчинок героя оповідання Л. Толстого «Два товариша» вчинків твоїх однолітків?».

Показник: уміння співвідносити поведінку героїв художнього твору із своєю власною поведінкою (самооцінка).

Завдання: Читання оповідання Л. Толстого «Кісточка».

Мета: з'ясувати вміння співвідносити поведінку героїв художнього твору із своєю власною поведінкою.

Процедура виконання: Вихователь читає оповідання Л. Толстого «Кісточка».

Експериментатор звертається до дитини із запитаннями: «Що сказав батько Вані за обідом? Чому він так сказав? Що відповів Ваня? Чому він заплакав? Чи були подібні випадки в твоєму житті? Чи були в твоєму житті вчинки, які можна назвати правдивими? Які?»

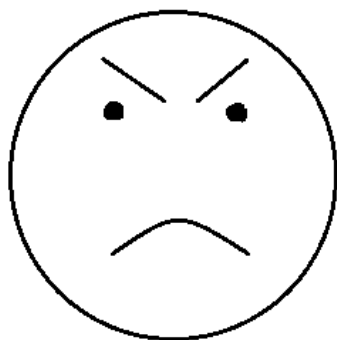
Високий ступінь (В): діти цього ступеню адекватно оцінюють поведінку героїв художнього твору і свою власну, самостійно відповідають на всі запитання завдання.

Достатній ступінь (Д): діти здебільшого адекватно оцінюють поведінку героїв художнього твору і свою власну, потребують незначної допомоги вихователя, допоміжних запитань.

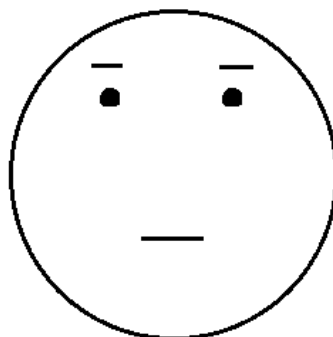
Середній ступінь (С): діти здебільшого неадекватно оцінюють поведінку героїв художнього твору і свою власну, потребують постійної допомоги вихователя.

Низький ступінь (Н): діти цього ступеню не завжди адекватно оцінюють поведінку героїв художнього твору, неадекватно оцінюють свою власну поведінку.

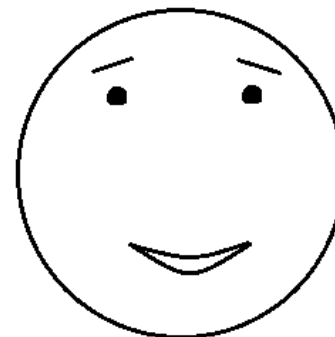
**Діагностичні картки для виявлення емоційного відгуку
дошкільника
на зміст художнього твору**

Негативний емоційний
емоційний
відгук на зміст художнього
твору

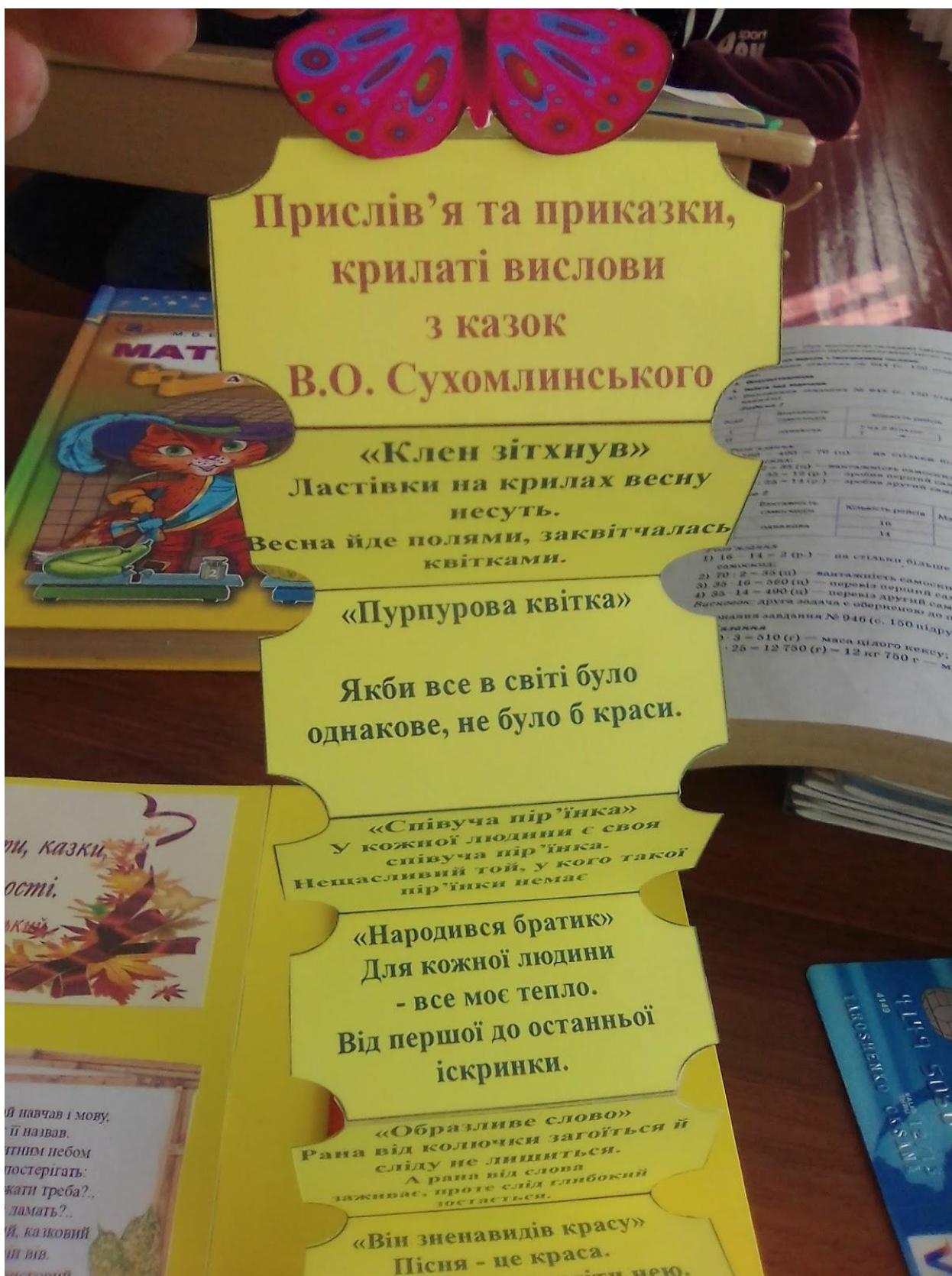

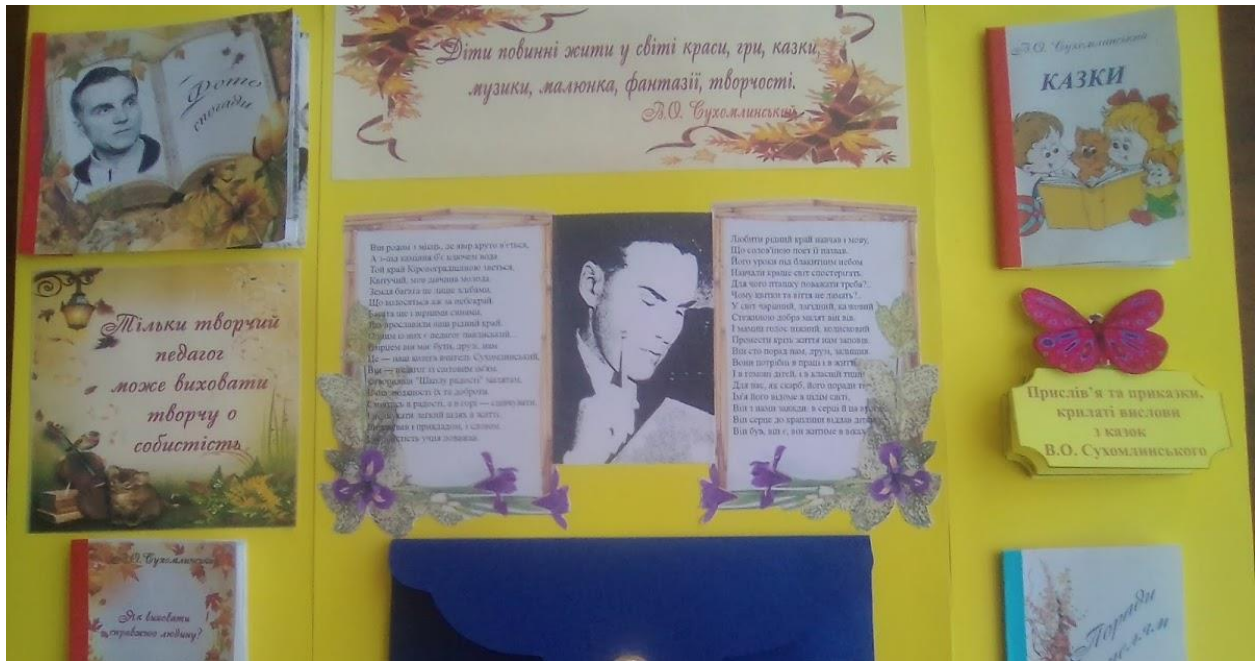
Нейтральний емоційний відгук
на зміст художнього твору

Позитивний
відгук на зміст
художнього твору,
радість

ДОДАТОК В
ПРИКЛАДИ ЛЕПБУКІВ ЗА ТВОРАМИ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО

Ще лепбук містить роздруковані **казки, оповідання, загадки** та **картки-мнемотаблиці** для розповідання творів дітьми.

ДОДАТОК Г

ВИДИ РОБОТИ З ЛЕПБУКОМ ЗА КАЗКАМИ

В. СУХОМЛИНСЬКОГО

Василь Сухомлинський стверджував, що діти здатні досягнути ідею казки лише тоді, коли вона втілена в яскравих образах і зачіпає за душу. Зібрані в одній барвистій книжці твори, ілюстрації до них, завдання, персонажі лялькового театру мотивують малят до пізнання й творчості, допомагають їм глибше досягнути складні моральні поняття, такі як добро, дружба, працелюбність, сміливість тощо. Для педагога ж такий лепбук — чудовий помічник в організації діяльності вихованців.

Гра “Добери малюнок до твору”

Перед малюком картки із зображеннями сюжетів з різних казок. Дорослий читає уривки казок, а дитина добирає відповідні малюнки.

Робота з прислів'ями

Діти, прочитавши та обговоривши казку, добирають прислів'я, що відображають її зміст

Без вірного друга велика туга. (*“Бджілка і фіалка”*).

Шануй батька й неньку, буде тобі скрізь гладенько. (*“Вороненя і соловей”*).

Справжній друг пізнається в біді. (*“Бджілка і гарбузова квітка”*)

Пізня пташка очі протира, а рання вже дзьобик витира. (*“Шпак прилетів”*).

Маленька праця краща за велике безділля. *в саду* (*“Куди поспішали мурашки”*).

Хочеш їсти калачі — не сиди на печі. (*“Шпак прилетів”*, *“Ледача подушка”*).

На сонці тепло, а коло матері добре. Без матері сонце не гріє. (*“Вороненя і соловей”*).

Гра “Пори року”

Педагог читає казку, а дитина добирає картки (їх кілька) із зображенням пори року, про яку йшлося, враховуючи стан погоди, зміни в житті тварин, птахів, людей, і закріплює їх прищепками.

Наприклад. Зима: “Зайчик і горобина”, “Дівчинка і синичка”.

Весна: “Як бджілка знаходить квітку конвалії”, “Шпак прилетів”, “Конвалія в саду”.

Літо: “Бджілка і гарбузова квітка”.

Осінь: “Куди поспішали мурашки”.

Творча гра “Казкові персонажі”

Діти розглядають картки із зображеннями персонажів, об’єднують у пари позитивних і негативних, називають твори, у яких вони діяли.

Вихователь пропонує дітям вибрати улюбленого персонажа і пояснити, які його вчинки та риси характеру їм подобаються.

Ляльковий театр

Діти розігрують зміст казки, обравши персонажів (ляльки на дерев’яних паличках) та розподіливши між собою ролі.

ДОДАТОК Д

ТЕКСТИ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ ДЛЯ ДІТЕЙ

А. М'ястківський

Синичка та Хурделиця

Птичка Синичка жила в дуплі старої груші. Намостила собі сінця - їй було затишно, тільки докучала – шуміла – висвистувала люта Хурделиця:

- Маю хвищі й холоди, все завію назавжди!

А Синичка висувала голівку зі свого дупельця й проказувала:

- Як би ти не шуміла, як би не висвистувала, все одно вигляне сонечко – сніг розтане й весна настане!

- Сніг не розтане, весна не настане! – сичала Хурделиця. – Мої морози застудили лози, закували кригою ріки навіки!

- А в мене сонечко...

- Де воно в тебе? – сердито спитала Хурделиця. – Я його закрила своїми хмарами!

- У моїй пісенці сонячний голос, а воно у небі!

- Іч яка!.. У пісенці...Цівкаєш там у дуплі, і нікому тебе

не чути, а я так умію шуміти й свистіти, що від мене до хати тікають діти! – зашарпала грушева гілля сердита Хурделиця. – Я вирву з корінням дерева, обламаю віти!

-А від моєї пісеньки зацвітають квіти! - весело сказала Синичка.

- Як?!! - Здивувалась Хурделиця.

- Почує мене брунька – то й розпуститься, щоб ще краще почути, а з неї квіточка пелюстки розкриє!

- А я так шумітиму, що жодна брунька тебе не почує! Ха – ха – ха! –

зареготала Хурделиця та захитала своєю волохатою головою. Від реготу почало обламуватись сухе гілляччя. – Я твоє сонечко заслонила густими хмарами, і воно ніколи не вигляне з неба! Ха – ха -ха!

Трищало сухе, протрухле гілляччя, а здорове, пружне так розгойдувалось та захльостало по хмарі, що вона розпоролася й крізь прогалину виглянуло сонечко.

- Ців – ців - ців! Привітала його Синичка.

Сонечко простягло свій теплий промінець і погладило Синиці

голівку. Пташечка защебетала ще веселіше – і почули її всі хати, увесь ліс.

- Покинь сани, візьми віз!

Л. Толстой

Кісточка

Купила мама слив і хотіла їх дати дітям після обіду. Вони лежали на тарілці. Ваня ніколи не їв слив і все нюхав їх. І дуже вони йому сподобались. Дуже хотілося з'їсти. Він усе ходив мимо слив. Коли нікого не було в кімнаті, він не витерпів, схопив одну сливу і з'їв.

Перед обідом мати полічила сливи і бачить - однієї немає.

Вона сказала батькові.

За обідом батько й говорить:

- А що, діти, чи не з'їв хто – небудь одну сливу?

Усі сказали: «Ні». Ваня почервонів, як рак, і теж сказав:

- Ні, я не їв.

Тоді батько сказав:

- Що з'їв хтось із вас, це не добре; але не в цьому біда. Біда в тому, що в сливах є кісточка, і коли хто не вміє їх їсти і проковтне кісточку, то через день помре. Я цього боюсь.

Ваня зблід і сказав:

- Ні, я кісточку викинув через вікно.
- І всі засміялись, а Ваня заплакав.

Українська народна казка

Кривенька качечка

(уривок)

Був собі дід та баба, та не було у них дітей. От вони собі сумують, а далі дід і каже бабі:

- Ходімо, бабо, в ліс по грибки!

От пішли; бере баба грибки, коли дивиться, у кущику гніздечко, а в гніздечку качечка сидить. От вона дідові:

- Дивись, діду, яка гарна качечка!

А дід каже:

-Візьмемо її додому, нехай вона у нас живе.

Стали її брати, коли дивляться, аж у неї ніжка переломлена. Вони взяли її тихенько, принесли додому, зробили їй гніздечко, обложили його пір'ячком і посадили туди качечку, а самі знов пішли по грибки.

Вертаються, аж дивляться, що в них прибрано, хліба напечено, борщик зварений. От вони до сусідів:

- Хто це? Хто це?

Ніхто нічого не знає.

Другого дня знов пішли дід і баба по грибки. Приходять додому, аж у них і варенички зварені, і починочок стоїть на віконці. Вони знову до сусідів:

- Чи не бачили кого?

Кажуть:

-Бачили якусь дівчину, від криниці водицю несла. Така, - кажуть, - гарна, тільки трішки кривенька.

От дід і баба думали, думали: «Хто б це був?» - ніяк не згадають. А далі баба дідові й каже:

- Знаєш що, діду? Зробимо так: скажемо, що йдемо по грибки, а самі заховаємося та й будемо виглядати, хто до нас воду понесе.

Так і зробили.

Стоять вони за коморою, коли дивляться, аж із їх хати виходить дівчина з коромислом: така гарна, така гарна! Тільки що кривенька трішки. Пішла вона до криниці, а дід і баба тоді в хату; дивляться, аж у гніздечку нема качечки, тільки повно пір'ячка. Вони тоді взяли гніздечко та й укинули в піч, воно там і згоріло.

Коли ж іде дівчина з водою. Ввійшла в хату, побачила діда й бабу та зараз до гніздечка – нема. Вона тоді як заплаче!

Дід і баба до неї, кажуть:

- Не плач, галочко! Ти будеш у нас за дочку; ми тебе будемо любити й жалувати, як рідну дитину.

А дівчина каже:

Я довіку жила б у вас, якби ви не спалили мого гніздечка та не підглядали за мною; а тепер, - каже, - не хочу! Зробіть мені, діду, кужілочку й веретенце, я піду від вас.

Дід і баба плачуть, просять її зостатися; вона не схотіла.

От дід тоді зробив їй кужілочку й веретенце, вона взяла, сіла надворі й пряде. коли ж летить каченят табуночок, побачили її й співають:

Онде наша діва,

Онде наша Іва,

На метеному дворці,

На тесаному стовпці.

Кужілочка шумить,
 Веретенце шумить,
 Скиньмо по пір'ячку,
 Нехай летить з нами!
 А дівчина їм відказує:
 Не полечу з вами:
 Як була я в лужку,
 Виломила ніжку,
 А ви полинули,
 Мене покинули!

Скинули їй по пір'ячку, дівчина увертілася в пір'ячко, зробилася качечкою і полетіла з табуночком. А дід і баба знов zostались самі по собі.

Українська народна казка

Дарунки з трьох зернин

В одному селі жив великий дідич. Мав стільки полів, лісів, худоби і всілякого добра, що навіть цісар йому заздрих. А у того дідича служив бідний чоловік Максим. Слуга мав хатку з одним вікном. Вітер зірвав з покрівлі солому, і, коли йшов дощ, вода текла по стінах. У хатині жила й Максимова родина. Родина не маленька, а їсти було нічого.

Настала весна. Треба щось посіяти, а в мішку ні зернини. Жінка сумує, плаче.

- Люди вже позасівали, а в нас іще й не орано. Роби щось, чоловіче, бо не доживем до другого року.
- Не журися, - відповів Максим, - я піду до дідича і попрошу, аби позичив нам трохи насіння. Засіємо, і на другий рік у нас буде своє.
- Ну, йди, не чекай.

Пішов Максим до дідича. Став перед порогом і каже:

- Так і так, світлий пане, не маю чим засіяти свій ковалок поля. Дайте мені хоч трохи насіння, аби мої діти не повмирили з голоду.

Дідич витріщився на нього й закричав:

- Аби мати – треба робити!
- Та я роблю у вас день і вночі!
- Та не кажи мені дурниць!

Опустив Максим голову і пішов додому. Розповів жінці, що йому дідич відповів.

Надворі сонечко гріє. Пташки з теплих країв прилетіли, всюди весело. А Максим сидить зі своєю жінкою на призьбі й сумує, бо діти ходять голодні й слабі, як мухи.

Раптом до Максимової хатки прилетіли дві ластівки і почали ліпити під стріхою гніздечко. Максим уздрів їх і сказав:

- Бідні ластівочки, нащо ви ліпите гніздечко під такою дрантивою стріхою? Таж як піде дощ, то вам дітей затопить.

Та ластівки не зрозуміли людської мови. а якщо й зрозуміли, то мовчали. Зліпили гніздечко, виклали пір'ячком, знесли ячок і висиділи зграйку маленьких пташенят. Коло хати Максима стало так весело, що душа раділа.

Але одного разу звідкись явився страшний змій, який почав тягнутись до ластів'ячого гніздечка. Діти заверещали:

- Тату, до наших ластів'ят лізе якийсь змій!

Максим вибіг надвір, схопив довбню, і почалася бійка не на життя, а на смерть. Гепав змія по хребті, поки його не переламав. Змій ледве відповз і сконав у темному яру. Трьох ластів'ят страшний змій схопив, а четверте пташеня вдалося врятувати. Але і з ним сталася біда: йому під час бійки поранило ніжку.

Максим забрав пташечку до хати, діти її доглядали, годували. Коли могла уже літати, випустили її на волю, аби шукала своїх маму й тата.

Минуло літо, й настала осінь. Ластівки полетіли у вирій. Усю землю завіяло снігом. та минула і зима, пташки вернулися додому, до своїх гніздечок.

У Максимовій хаті злидні так розсілися, що не дають дихати.

Та ось одна ластівочка ударила крильцем у шибку. Максим вийшов надвір і спитав:

-Чого ти хочеш, дорога пташино?

Ластівочка поклала йому на долоню якесь зеренце і прощбетала:

-Постій перед дверима.

Через якусь хвилину прилетіла знову.

Поклала на долоню друге зеренце:

-Посій перед вікном.

Фуркнула й вернулася з третім зеренцем:

-Посій коло криниці.

Максим красно подякував їй і зробив так, як вона сказала. Посіяв три зернини, почав чекати врожаю. Другого дня вранці діти повставали й повибігали на сонечко. а скоро вернулися в хату, гейби перелякані.

-Тату, у нас коло хати щось таке дивне виростло, ой-йой-йой!

-Ви ще спите навстоячки?

-Ні, тату, подивіться.

Вийшов Максим і бачить перед порогом, під вікном і коло криниці три величезних гарбузи. Схотів підняти, але де там! - треба силу велета.

Гарбузи уже достигли, блищали, як сонечко.

-Жінко, ану розпалюй у печі вогонь, - втішався Максим. – Звари на обід гарбузячої каші. Закотив він гарбуз до хати і нагострив ніж. Коли розрізав на дві половини, то очам не повірив: там був білий хліб, калачі, бринза, м'ясо, ковбаса, солонина – варене, смажене, солодке, квасне й гірке. Максим викладав те добро на стіл, а в гарбузі нічого не зменшувалося.

Як поїли добре, жінка накрила чарівний гарбуз білим рушником. А Максим вкотив до хати другого. Розрізав його на дві половини, а там таке убрання, що і найбільші пани подібного не бачили: шовкові сорочки, новенькі черевики, всілякі спідниці, намиста, коралі. Було все, чого бажав Максим, його жінка й діти.

Жінка від утіхи аж заплакала й накрила той гарбуз найфайнішою скатертиною.

Максим вкотив до хати третього гарбуза. Розрізав і злякався: з нього висипалася ціла купа золота. Накидав повну скриню золотих, і жінка накрила гарбуз полотном.

-Тепер ви, діточки мої, не будете вже голодувати, а я не буду кланятися скупому дідичеві, - каже весело Максим.

Він файно вбрав своїх дітей, жінку і сам ходив по селу, як газда, а не як жебрак. Через кілька днів став будувати собі хату.

Люди здивувалися, що в бідного Максима з'явилися такі гаразди.

Хтось розповів дідичеві. Прийшов пан тай питає:

-Скажи мені, Максиме, звідки в тебе багатство?

Максим відповів:

-Я, пане, не краду, і на мене ніхто не робив. Все, бачите, принесла мені ластівка. – І розповів, що з ним було.

Дідич вислухав Максима і пішов до палацу. Його мучило бажання розбагатіти ще більше. Зліпив під карнизом ластів'яче гніздо і почав загулювати пташок. І якое так сталося, що дві ластівки дали себе загулити: залетіли в те гніздо, нанесли яечка й сіли висиджувати їх. Як ластів'ята вивелися й трохи підросли, дідич почав визирати змія. Але змій не приходив. Це дуже злило дідича: пташки от-от вилетять, тоді їх і не зловиш!

Одного разу він приклав драбину, виліз до гнізда. Сам за змія побив ластів'ят, а одному з них поранив ніжку. Забрав ту пташку до палацу, дозирає ціле літо. А восени випустив, аби собі летіла у вирій.

Минула осінь і зима. Настала весна. З теплих країв вернулися пташки. До вікна палацу підлетіла ластівка.

Дідич вибіг надвір і спитав її:

-Який подарунок ти принесла мені, ластівочко?

Вона дала три зернини і прощобетала:

-Посієш перед дверима, під вікном і коло криниці.

-Дякую тобі, пташечко. Тепер я стану багатшим від самого цісаря!

Дідичеві вирости так само три величезні гарбузи.

А звідти несподівано вилетіла хмара сарани. Кинулася на його лани і з'їла все, що там росло. Розтяв другий гарбуз. Звідти вибухнув вогонь. Спочатку загорівся дідичів палац, а потім весь маєток.

Третього гарбуза не встигли і розрізати. Люди кажуть, що в ньому є кублице гадюк, які вилізуть тоді, коли дідич вернеться й захоче знову панувати.

А Максим ще довго жив і не журився.

М. Вінграновський

Гусенятко

Гусенятко розплющило очко, потім друге, пискнуло і – народилося. Мама подивилася на нього, вкрила його крилом і заплакала: вночі гуси мали відлітати. Її чоловік із табуном і старшими дітьми зранку подався політати над полем і плавнями перед відльотом. Гуска лишалася на пізнім своїм осіннім яйці. Вона ще мала надію, що з цього яєчка нічого не буде, - аж на і є, знайшлося: згорблене, вогке, сумне, з липкою шкаралупою на дзьобику, гусенятко обсихало під маминим крилом і не знало, що двоє його братів і четверо сестричок народилися ще в травні, весною, коли й треба, а воно – восени, сьогодні, коли інші цвіте на зеленім лататті і давно вже не чути голосу їхніх найближчих сусідів – деркачів.

Гуска думала: що робити? Летіти з дітьми через три моря і так нелегко, а це сьоме, сьогоднішнє, куди? Під крило його не візьмеш і на спину не покладеш – упаде. А тут на дзьобі уже зима, заплава замерзне – що тоді? Зимувати з малим? А вітер, а сніг, а мороз та лід, а лисиці, тхори, куниці, прибудні коти, собаки, а мисливці, а їсти що? Пропали...

І старій гусці вперше не захотілося жити. Вона вважала себе довголітньою, бо прожила вже три літа і три зими. Тієї першої осені, коли вона молодою злетіла у перший вирій через три моря у тепле, з очеретів піднялася така стрілянина, що тепер із свого покоління лишилася вона одна... Спитати б кого старшого, що їй робити з оцим малим, так серед гусячого табуна не було жодного діда гусака або баби.

Гуси до дідівства не доживали. Та й чоловік її – молодий, на вирій молодший від неї...

Гуска підняла крило і глянула на свого мізинчика: гусенятко кисло кліпнуло на маму і заснуло.

Знизу, з заплави, покотило волохатими хвилями, білими комірцями обпінився при воді очерет, нагнувся сухо над гускою, довгим листям своїм прикрив її всю на гнізді, і доки він лежав під вітром, гуска скубнула з очерету його бляшаного листа, хотіла було скубнути ще раз, але очерет підвівся. Гуска зачяїлась, коли вітер удруге нагне очерет і вона скубне із нього ще хоч листочок, та вітер раптово повернув і поклав очерет на порожні гнізда.

Між очеретом за лугами при озимині з прощального низького сонця вилетів з дітьми гусак – летів-летів і прилетів.

Діти стали чиститись. Їхні набиті вола ходили під молодими жовтими дзьобами, наче діти цю ніч нікуди не збирались.

Гусенятко визирнуло з-під маминої ноги і побачило тата а тато побачив його.

Він поправив крило і сказав мамі:

-Лети повечеряй. Але дивися, не попади під літак над озиминою.

-Добре, - сказала мама. – Лечу.

-Лети по сірому. По синьому не лети, і не кричи. Над очеретом бери праворуч вище: над очеретом в засідці вже троє.

Гуска полетіла. По ній кілька разів тарахнули; чи по ній, чи по табуну. Табун сів на гніздів'я. Гусак подивися: старих гусей не було – старі літають знизу. От їм і попало. «А де ж моя?»

Гусак випростав крило, випростав друге, обдивився свої крила ще раз і склав.

Крила були в порядку. Старші діти збились до купи, поховали дзьоби до крил, грілися і поговорювали між собою.

-Як - небудь перелетимо і це море, і це, і друге, і третє, якщо не зіб'ють, - сказав їм гусак і глянув на пізню свою осінню дитину.

З горіхового неба стало накрапати. у гусенятка на дзьобуку зависла крапельина, і в тій крапельині гусенятко роздивлялося свого тата: у тата були сторожкі очі, висока очеретяна шия, татова шия ходила над гусенятком, поверталася над ним на кожен найнечутніший порух. Мав тато і високі м'які сірі груди: гусенятко пірнуло під них, і так йому стало тепло, що воно відразу ж заснуло знову.

З поля від озимини тарахнуло, тричі тарахнуло і від очерету, діти висмикнули голови з крил і подивилися на тата:

- Летіти чи сидіти?

- Сидіть, сказав гусак, і цієї ж миті повітря зашуміло і, збиваючи волоття очерету, опустилася важко задихана гуска.

- Ой, - сказала вона.

- Ціла?

- Наче...Ой...Що робити?

- Бери дітей і летіть. Я з малим лишимось тут і якось плавом будемо добиратись, доки воно підросе та стане на крила.

- Не полечу, - і її жовті, як у тата, очі по краях взяли чорними обідками. Буду з тобою і малим, а діти полетять з табуном.

- З яким табуном, куди? Глянь – одна молодь. Ти найстарша. От і лети. Поведеш. З малим ти не виживеш тут. Чула?

- Чула, - сказала гуска. – То що, вже збиратись?

- Збирайтесь. Надходить ніч і мряка. Підіймайтесь у мряці.

Крізь мряку вас ніхто не побачить і не дістане.

-А якщо літаки?

-Тутешні літаки у мряці не літають. До ранку доберетесь до заповідника, а далі від заповідника – морем. Над морем летіть низько. Над морем вас ніхто не зачепить. А там далі дивіться самі: вибирайте ночі лише дощові й темні.

-А як ти малого не доведеш і сам?

-Не бійся. Ти головне, бережи табун і дітей. Будь хитра і обережна, а я постараюсь на весну прилетіти до вас з малим. Мале, дивися, в нас яке – тільки народилося, а вже говорить. Гусачок!

Гуска підійшла до гусенятка і, сколупнувши з його дзьобика шкаралупку від яйця, сказала:

-Краще б ти не родилося і не говорило...

Серед ночі гуси знялися і полетіли. Гуска повела їх крізь мряку у небо і не втрималась, крикнула, - відразу ж від озимини і очерету по ній і по табуну затарахало мокро і сліпо, як-небудь і неприцільно.

Гусак витягнув шию. Було тихо. Шепотів очерет. Потім почувся крик. Гусак дослухався. Ні, той крик був не гусячий, а людський. «Видно, попали по своєму, - подумав гусак, - вночі ж то не видно, де небо, а де земля». Гусак нагнув шию і послухав, чи дихає гусенятко.

З відльотом табуна гусак відчув, як раптом поважчала і стала тиснути своє мокрою темінню на гніздо, темінь заразила йому в спину і крила, наче хотіла сховатися в ньому і хотіла обсохнути в його пір'ї. Колись веселий, дорогий гусям очерет мовчав тепер над гусаком відчужено і вороже, і темно говорила до когось вода. Перед гніздом з рибиною в зубах випірнула ондатра, ненажерливо подивилась на гусака, бо ондатра знала – гусак лишився з малим сам. Гусак засичав на ондатру: мовляв, мало тобі риби в заплаві, а ти ще й мого гусенятка хочеш? Лише підпливи – вб'ю!

Ондатра почула це і пірнула додому. Та не надовго. За хвилину ондатр з'явилося двоє і, маляючи вусами воду, вони стали наближатися до гусака. Гусак засичав з усіх сил, гусенятко забилося йому під живіт, під лапи, заплакало – запищало, а дощ прибував з ночі, гніздо підпливало, ставало легшим, ось-ось гніздо попливе за водою. З'явилась видра, ондатри – тікати, видра – за ними; повпірнали і ті, і та, і не стало їх більше чути.

Гусак обгорнув крилами гніздо з гусенятком і, відштовхуючись лапами об ворожу заплаву воду, вивів гніздо на струмінь ріки. На струмені вода була не така, як при очереті. При очереті вода комизиста, вредна; то якийсь корінь чи яма – і вода там вирує, сердиться, вічно щось їй не так; на струмені вона гінка і вільна, вона, ця струмінна вода, не питає, хто по ній пливе і до кого, летить вона вільно під осінньою нічю, аж дно під цією водою дзвенить. І що їй до того, що гусак править по ній крилами своє гніздо з гусенятком посередині?

На струмені гусакові відлягло від серця, і він вів гніздо, не підштовхуючи його лапами: гніздо несло перед очима в бистру темінь, і гусенятко не могло надивитися на свого зграбного тата.

М. Стоян

Розмова кольорів

Часто, коли йде дощ, ти стоїш коло вікна, дивишся, прислухаєшся, і тобі починає здаватися, що у всіх речей є голос, що всі вони розмовляють. Навіть твої кольорові олівці.

-Чуєш, - каже червоний. – я – мак, я – вогонь, я – знамено!

Вслід за ним озивається жовтогарячий:

-Я - морква, я – апельсин, я – зоря.

Жовті теж не мовчать:

-Я – сонце, я – пшениця!

І зелений шелестить:

- Я – трава, я – сади, я – ліси!

- Я – дзвіночок, я – небо, я – море!

А фіолетовий шепоче:

- Я – слива, я – бузок в цвіту, я – фіалка!

Але змовкає дощ. І разом з ним змовкають кольорові олівці.

-Дивіться! Раптом вигукнув червоний. Райдуга – це я!

-І я, - додає жовтогарячий.

-І я, - сміється жовтий.

-І я, - веселиться синій.

-І я,- посміхається фіолетовий.

-І всі раді. У райдузі над горизонтом і знамена, і пшениця, і трава, і небо, і море, і фіалки. У ній – все!

Українська народна казка

Розумниця

Було собі два брати – один убогий, а другий багатий. От багатий колись ізласкавився над бідним, що не має той ні ложки молока дітям, та й дав йому дійну корову, каже:

- Потроху відробиш мені за неї.

Ну, бідний брат відробляв потроху. А тому багачеві шкода стало корови, - він і каже вбогому братові:

- Віддай мені корову назад!

Той каже:

- Брате! Я ж тобі за неї відробив!

- Що ти там за неї відробив, - як кіт наплакав тієї роботи, а то таки корова! Віддай!

Бідному шкода стало своєї праці, не схотів віддати. Пішли вони до пана, щоб розсудив.

Прийшли до пана. А панові, мабуть, не схотілося роздуматися, хто з них правий, а хто ні, - то він і каже їм:

- Хто відгадає мою загадку, того й корова буде.

- Кажіть, пане!..

- Слухайте: що є в світі найситніше, найпрудкіше, наймиліше? Завтра прийдете, скажете.

Пішли брати. Багач іде додому та й думає собі:

- От дурниця, а не загадка! Що ж є ситніш над панські кабани, прудкіш над панські хорти, а миліш над гроші! Ге, моя корова буде!

Бідний прийшов додому, думав- думав, та й зажурився. А в нього була дочка Маруся. Вона й питається:

- Чого ви, тату, зажурилися? Що пан казав?

- Та тут, дочко, таку пан загадку загадав, що я й не надумаю, що воно й є.

- А яка ж загадка, тату? – Маруся питає.

- Та така: що є в світі найситніше, найпрудкіше, наймиліше?

- Є, тату, - найситніше – земля – мати, бо вона всіх годує й напуває та всіх же й поїдає; найпрудкіше – думка, бо думкою враз куди хочеш перелетиш; а наймиліше – сон, бо хоч як добре та мило чоловікові, а все покидає, щоб заснути.

- Чи ба? – каже батько, - адже й справді так! Так же я й панові казатиму.

Другого дня приходять обидва брати до пана. От пан їх і питає:

- Ану, відгадали?

- Відгадали, пане, - кажуть обидва.

От багатий зараз виступає, щоб собі попереду поспішитись, та й каже:

- Ситніш, пане, над усе – ваші кабани, а прудкіш над усе – ваші хорти, а миліш над усе – гроші!

- Е, брешеш, брешеш! – каже пан.

Тоді до вбогого:

- Ану ти!

- Та що ж, нема ситнішого, як земля – мати: вона всіх годує й напуває та всіх же й поїдає.

- Правда! правда! – каже пан. – Ну, а найпрудкіш що?

- Прудкіш, пане, над усе – думка, бо думкою враз куди хочеш перелетиш.

- Так! Ну, а наймиліш? – питає він.

- А миліш над усе сон, бо хоч як добре та мило чоловікові, а все покидає, щоб заснути.

- Так усе! – говорить пан. – Твоя корова. Тільки скажи мені, чи ти сам повідадував, чи тобі хто сказав?

- Та що ж, пане, - каже вбогий, є в мене дочка Маруся, - так це вона мене так навчила. Пан аж розсердився:

- Як це? Я такий розумний, а вона проста собі дівка та мої загадки повідгадувала! Стривай же! На тобі десяток варених яєць та понеси їх своїй дочці: нехай вона посадить на них квочку, та щоб та квочка за одну ніч вилупила курчата, вигодувала, і щоб твоя дочка зарізала трьох, спекла на снідання, а ти, поки я встану, щоб приніс, бо я дождатиму.

А не зробить, то буде лихо.

Іде сердешний батько додому та й плаче. Приходить, а дочка питає його:

- Чого ви, тату, плачете?

- Та як же мені, дочко, не плакати: ось пан дав тобі десяток варених яєць та казав, щоб ти посадила на них квочку та щоб та квочка за одну ніч вилупила й вигодувала курчата, а ти щоб спекла їх йому на снідання.

А дочка взяла горщечок каші та й каже:

- Понесіть, тату, оце панові та скажіть йому, - нехай він виоре, посіє цю кашу, і щоб вона виросла просом, поспіла на ниві, а щоб він просо скосив, змолотив і натовк пшона годувати ті курчата, що їм треба вилупитись із цих яєць.

Приносить чоловік до пана ту кашу, віддає та й каже:

- Так і так дочка казала.

Пан дивився – дивився на ту кашу та взяв віддав її собакам.

А потім десь знайшов стеблину льону, дає чоловікові й каже:

- Неси твоїй дочці цей льон, та нехай вона його вимочить, висушить, побє, потіпає, попряде й витче локіт полотна.

А не зробить, то буде лихо.

Іде додому той чоловік знов і плаче. Зустрічає його дочка й каже:

- Чого ви, тату, плачете?

- Та бач же чого: ось пан дав тобі стеблинку льону, та щоб ти його змочила, висушила, пом'яла, напряла й виткала полотна.

Маруся взяла ніж, пішла й вирізала найтоншу гілочку з дерева, дала батькові та й каже:

- Несіть до пана, нехай пан із цього дерева зробить мені гребінь, гребінку й днище, щоб було в чому прясти цей льон.

Приносить чоловік панові ту гілочку й каже, що дочка загадала з неї зробити.

Пан дививсь – дививсь, узяв та й покинув ту гілочку, на думці собі: «Цю одуриш! Мабуть, вона не з таких, щоб одурити». Потім думав, думав та й каже чоловікові:

- Піди та скажи своїй дочці: нехай вона прийде до мене в гості так, щоб ні йшла, ні їхала, ні боса, ні взута, ні з гостинцем, ні без гостинця. А як вона цього не зробить, то буде лихо.

Іде знов батько, плачучи, додому. Прийшов та й каже дочці:

- ну, що, дочко, будемо робити? Пан загадав так і так. і розказав їй усе. Маруся каже:

- Не журіться, тату, - все буде гаразд. Підіть, купіть мені живого зайця.

Пішов батько, купив живого зайця. А Маруся одну ногу взула в драний черевик, а друга боса. Тоді піймала горобця, взяла гринджоли, запрягла в них цапа. От узяла зайця під руку, горобця в руку, одну ногу поставила в санчата, а другою по шляху ступає – одну ногу цап везе, а другою йде. Приходить отак до пана в двір, а пан як побачив, що вона йде, та й каже своїм слугам:

- Прицькуйте її собаками!

Ті як прицькували її собаками, а вона й випустила їм зайця.

Собаки погнались за зайцем, а її покинули. Вона тоді прийшла до пана в світлицю, поздоровкалась та й каже:

- Ось вам, пане, гостинець. – Тай дає йому горобця, а він – пурх, та й вилетів у відчинене вікно!

От бачить пан, що вона така розумна, що її не перемудруєш, та й оженився з нею. От живуть у купі та хліб жують.

М. Стеценко

Гіркий апельсин

Оленка сиділа на перелазі й весело махала ногами, у руках вона тримала щось схоже на маленьку диньку. Дівчинка відколупувала оранжеві шкірочки й кидала їх у калюжу.

- Що це в тебе? – підбіг Сергійко.
- Хіба ти не бачиш? – буркнула дівчинка.
- Мандаринка! Така, як мені татко з міста привозив, пам'ятаєш? Я й тобі давав...
- От і не вгадав!
- А що ж?
- А – пель – син – ка! - сказала дівчинка і рожева скибочка сховалась у неї в роті.
- Дай і мені покуштувати, - попросив хлопчик.
- Вона не добра. Гірка й кисла.
- Та нічого, дай хоч одну скибочку.
- Кажу тобі, що вона погана, відказала Оленка й скочила з перелазу.

У цю мить апельсин вислизнув з Оленчиних рук і покотився прямо в калюжу. Дівчинка ойкнула й заплакала.

- Чого ж ти плачеш? – здивувався Сергійко. – Вона ж погана!...

О. Іваненко

На добраніч

(уривок)

Був собі, жив собі невеличкий жучок.

Де він жив – хто його знає. то у лісі, то на луках. Де ніч застане, - там і засне. Такому малому хіба багато треба! А який він був – може хочете знати? ох, важко сказати про це... Як сів він на гілочці, пташки казали:

- Он зелений жучок, зловімо його!

І пурх – пурх до нього, та хіба він дурний був, щоб так і дати себе з'їсти! Він – дж-дж – розправив крильця і полетів.

Летить проти сонечка на луки, а квіти й кажуть:

- Що то за гарний золотий жучок летить!

А ввечері, десь у холодочку, в затінку, він здавався жабка зовсім чорненьким. Так що ніхто не знав, який він насправді. та це було йому байдуже – жити було весело, їсти було досхочу. Все він навколо облітав і знав, і з усіма був знайомий. Сонце гріло, пташки співали. Отак би все життя!

Якось уранці прокинувся він і полетів навпростець, над лісовою галявиною, до ставка. це була зелена галявинка, і на ній росли квіти. навколо старі дерева вели спокійні розмови, а молоді берізки жартували з вітром, завжди ніби вабили його своїм легеньким листям.

- Ой, що це таке? – раптом закричав жучок. – Хто це ловить мене?

- Справді, ніби щось заплутало його ніжки. він швидко за чеберяв ними у повітрі, рвонув – і невидимі пута порвалися.

Жучок був завжди цікавий до всього і тому почав оглядатися на всі боки. Якись тоненькі срібні ниточки літали в повітрі.

- Цікаво, цікаво, - мовив жучок, - я ще цього не бачив.

- Хіба ви не знаєте, що це таке? – спитала з жахом маленька комашинка.- краще цього і не знати. ненажери – павуки тчуть свої сіті, щоб ловити нас, маленьких невинних комашок і висмоктувати нашу кров. Так загинули дві мої сестри. Тікайте геть, як побачите це жахливе плетиво!

- Ви помиляєтесь,- почав говорити старий жук з рогами. Але комахинка полетіла так швидко, що в її одну мить не стало видно. До того ж вона була маленька, і її взагалі важко було помітити.
 - Вона помиляється, - звернувся старий до маленького жучка, - можеш мені повірити, що ті сіті зовсім інші. Їх плетуть старі хрестовики справді для своїх ловів, а ці плетуться для повітряних мандрівок.
 - Для повітряних мандрівок, здивувався жучок. Але не перевірити не міг. Жук з рогами був найрозумніший з жуків.
- Його навіть квіти слухаються, бо він завжди знав, коли буде дощ, а коли година.
- Якщо хочеш, можеш сам побачити, - запропонував старий. і вони сіли на гілку широколистого клена. – Їх надто багато тепер народилося, і вони розлітаються в різні боки...

Дивись, прошепотів він.

На сучку того ж дерева, трохи нижче від них, клопотався, вовтузився невеличкий павучок. Раптом він повернувся трохи набік і посунувся проти вітру – за ним тяглася тоненька срібна ниточка.

- Ой, яка довга! – закричав жучок.

- Тихше! Дивись, що буде далі, - спинив його старий.

Павучок швидко прибіг назад, відкусив ниточку вгорі і, підбравши всі свої вісім ніжок, піднісся на ній у повітря.

- Ой , і я хочу погойдатися на тій ниточці! – закричав жучок, підлетів, схопився за якусь срібну ниточку, бо їх літало багато в повітрі, склав ніжки й крильця і враз...упав на землю. ох, на цих ниточках, мабуть, лише павуки вміли літати.

Підвівся він з землі, почував ніжною бочок і знову відкрив здивовано очі: адже він упав під кленом, і завжди цей клен був зелений, а зараз його широке листя майже золоте.

М. Романіка

Петрусева пшениця

Задумав Петрусь колосок виростити. Великий – великий. Поклав у землю зернину і водичкою полив. З неї виткнувся пагінчик.

Виросла пшениця вища за Петруся. Колосок важкий такий, гарний. Щодня бігає Петрусь дивиться, чи не дозрів.

Татові хвалиться:

- Колосок мій найбільший у світі!

Одного ранку навідався Петрусь до пшениці і мало не заплакав, Колосок опустив голівку додолу. Вірюган стебло поламав.

Хлопчик крізь сон чув, як уночі він грюкав віконницями.

Тато заспокоював Петруся... А хлопчик думав: «Треба буде затишок для стебельця зробити».

Повів тато Петруся в поле, підняв на руки і показав на широкий пшеничний лан. Аж в очах у хлопчика загойдалося: золоті хвилі котив нивою вітер.

- Тату, а стебел вірюган не зламає? – стурбовано запитав Петрусь.

- Ні, синку, відповів батько. – Одна стеблина беззахисна, а як їх багато, то вони одна одну підтримують.

Жовтаві колоски шелестіли і кивали до Петруся, ніби хотіли й собі сказати: «Разом нам хороше,надійно».

І вирішив хлопчик посіяти не одну, а цілу жменю зернин.

О. Іваненко

Бурулька

Вранці сніг заблищав так, ніби зима жменями понасипала блискіток, і вони всі сяяли і промінилися.

А в садку, на тому розі будинку, де починалася ринва, з'явилася бурулька. Вона переливалася на сонці всіма кольорами райдуги. Вона була дуже гарна.

- Ви, напевне, з дорогоцінного каміння? – спитав її з пошаною маленький снігурчик.

«А може вона солодка, як цукерка», - подумав один хлопчик. Адже всім малим дітям бурульки здаються солодкими, їх хочеться посмакувати.

Він схопив паличку і почав кидати нею в бурульку. Хлопчик уже уявляв собі, як це він покаже всім дітям, що в нього є така гарна бурулька.

Ой, як злякалися всі в садку, коли побачили, що робить хлопчик. І дерева, і пташки, а найдужче – стара ринва. По – перше, вона боялася, що хлопчик може помилково влучити в неї, по – друге, ця стара ринва не хотіла позбавитися своєї прикраси, якою вона дуже пишалася. Раптом – трах! Хлопчик таки влучив у бурульку, і вона враз зламалася і впала.

- Моя бурулька! Моя бурулька! – радів хлопчик, підхопивши її руками. Він навіть рукавиці скинув, бо йому зробилося гаряче, коли він кидав палицю, і руки в нього були зовсім теплі.

Хлопчик тільки підніс бурульку до рота і хотів її посмоктати, як побачив, що на нього дивляться світлі блакитні очиці, і почув, що бурулька до нього заговорила:

- Ні, ні, ні, хлопчику, не бери мене до рота, не треба! Я розповім тобі багато цікавого.

Хлопчик дуже здивувався, але звичайно, йому хотілося послухати її.

- Ти, мабуть, чарівна бурулька? – спитав він.

- Так, так, - сумно сказала бурулька. – Я зачарована, я заморожена, і я дуже дякую, що ти врятував мене... І я прошу: не губи мене, я дуже люблю стрибати, як ти, скрізь бігати і ніколи не сидіти на місці!

- Ти любиш стрибати? – ще дужче здивувався хлопчик. – Але ж ти висіла на старій ринві.

- Так, так, - підтвердила бурулька. – І, напевне, я пробула б там до весни, поки припекло сонечко і я розтанула. Адже я не з дорогоцінного каміння і не з солодкого цукру. Я просто весела краплинка води. І зараз розкажу тобі про все. Але боюся, коли б зима не схопилася, що мене там нема, і не помітила, що я з тобою, – вона тоді враз заморозить нас обох.

Так слухай. Я була вже веселою краплиною води. Я пливла в Дніпрі з мільйонами моїх сестричок до Чорного моря. Це були найкращі хвилини мого життя. Усі звали мене невгамовною, але то вітер не давав мені ані хвилини спокою. Чого він хотів від мене? я не знаю. Коли ми влилися в Чорне море, він здіймав страшні хвилі, вищі за весь будинок, перевертав човни і кидав пароплави, як трісочки. Та я, маленька краплинка, тікала завжди від нього. Якось спересердя в тихий літній день, коли я цього зовсім не сподівалася, він виплеснув мене на берег, на гаряче каміння. Я обернулася парою і полинула в небо. Високо над землею я літала в білій хмарі і, коли раптово знову налітав вітер, я швидко падала на землю дощем і напувала її. я не боялася потрапити під землю. Адже й там я рухалася, жила і зову виринала на світ веселим джерелом.

Якось біля нашого джерельця зупинилися троє бійців. Вони були стомлені, сірі від дорожнього пилу, але дуже веселі. З їхніх розмов я зрозуміла, що вони після війни повертаються вже додому.

- Умійтеся рідною водичкою! – сказав один з них і зачерпнув повні жмені джерельної води. І я потрапила на його засмаглі, натруджені долоні і вмила йому лице. я була дуже щаслива з того. Коли він струсив краплі з рук на траву, я встигла побачити: лице його було вже зовсім сіре, а молоде, красиве і очі сяяли. Як це приємно, коли через тебе сяють і радіють. Ні, я таки часто була щасливою! Але я все поспішала далі. Я

любила все нове і зовсім не злякалася, коли разом із своїми сестрами з одного джерела потрапила в довгі й темні труби. Там уже бігло багато води.

- Нічого страшного, нічого страшного! – казали старші. Ви ще не робили такої мандрівки? Це звичайний водовід, і скоро ми виллємося на білий світ.

Поки ми жили – бігли в водоводі, - ми всі дуже здружилися між собою і все балакали, гомоніли, розповідали про себе. Що ж нам було робити? Різні були серед нас. Одні розповідали, як їх наливали в паровози, підігрівали і як вони, обернувшись на пару, рухали цілі поїзди. краплинки були дуже горді з цього, і, я гадаю, мали, на це право. І розповідали, що вже не раз їх узимку наливали в труби, щоб опалювати будинки. Вони казали:

- Коли б не ми – люди померзли б.

Мені було дуже цікаво – куди тепер я потраплю? Спочатку мене тішило, що я бігла з моїми сестрами і вітер вже не підганяв мене і не дражнив, як завжди. Але швидко нам усім набридло в темних вузьких трубах водопроводу, і ми дуже зраділи, коли раптом почали бігти швидше, швидше і почули якісь звуку ззовні.

- Кран відкривають! – Закричали мої старші подруги. - Кран відкривають! Зараз на волю! досить цієї темряви! По правді, я більше хотіла б з'єднатися з моєю рідною матір'ю - річкою, плисти синім Дніпром, але я була рада вже хоч будь – якій зміні. Я хотіла, щоб потім і мені було що розповідати: як я рухала поїзди чи якісь цікаві машини... Мене налили... в чайник. Так, в звичайний великий чайник, і поставили цей чайник на електричну плитку.

- Що з нами буде? Що з нами буде? Так гаряче! Так гаряче! плакали ми з сестричками.

- Чуєш, чайник уже булькає, - сказала якась жінка. – Зараз питимемо чай.

- Аякже! – подумала я. – Треба тікати!

Та швиденько - швиденько підбралася до чайникового носа.

- Куди ти, мала? – засичав чайник. – І чого це люди не знімають мене? Я весь википлю, уся вода збіжить!

- До побачення, дядечку! Я ще хочу політати на волі! – гукнула я, легкою парою знялася вгору і вилетіла з іншими подругами крізь квартиру.

- А, ось де ти! – почула я раптом.

Ой лишенько, це знову був вітер, і який сердитий, холодний! Він тепер служив у білої Зими, а Зима, я вже чула, завжди хотіла заморозити усю воду на світі – всі струмки, річки, озера, ставки. навіть на Дніпро вона одягла міцну кригу, і я не думала б, що це йому подобалось. Чи багато їй було роботи зі мною! Вона тільки слово мовила – підхопив вітер, і вже білою сніжинкою я упала на стару ринву.

- Ти завжди горнулася до квітів, любила гратися з сонячним промінням, - глузував вітер, - а тепер будеш зажди прикрашати ринву, і я віятиму коло тебе, скільки захочу. Навіть сонячний промінь нічого не міг зробити, бо вітер не підпускав його близько до мене. Я лише плакала, дивлячись на нього, і сльозинки мої замерзли на мені. Я зробилася холодною крижаною бурулькою і примерзла до цієї старої ринви.

Отак і заворожила мене люта Зима... Ні, я ніколи не думала, що може бути так холодно на світі.

Усі казали, що я дуже гарна, і ялинки навіть сердилися на стару ринву, що я прикрашаю її, а не їх. Але навіщо була мені моя краса, коли я лишалася холодною нерухомою крижинкою? Як я заздрила сніжинкам, що літали в повітрі! І я не могла, не могла чекати до весни! Це ще так довго!

Бурулька замовкла, і раптом хлопчик відчув, що вона тане в нього в руках.

- Трошечки тепла в житті, і я знову оживаю, - долинув до нього тихий шепіт. – Я знову біжу далі, далі... Дякую тобі за тепло твоїх пустотливих рученят. Згадуй мене, коли плаватимеш у річці, коли бачитимеш росу, золотий дощик і білу хмарку.

І вже не було нічого в руках у хлопчика. Та він зовсім не шкодував.

Г. Демченко

Жовтороте обирає ім'я

Грачєня, яке нам принесли, хоча й було жовтороте, проте пуцьвірінок. І пір'я на ньому повиростало, і хвіст та крила – майже як у дорослих граків. Тільки пуцьце лишалося голєньке та сірий дитячий пух на голові й спинці ворувився від найменшого поруху. Ще трохи і вже літало б добре. Але буря, що раптом розгулялася, викинула його з гнізда.

Опинилося жовтороте долі – налякане, осиротіле. Скільки не кричало, скільки не кликало – ніхто з граків на нього не обізвася. Хіба почують з-за лемєнту грачєнят, що аж під небо встає! Так і ніч його застала.

Ранком під сосни навідалися хлопчакї. Побачили грачєня, піймали. І всюди, як забавку, почали носити з собою. Прийшли до річки. Посадили грачєня на березі, а самі - в воду. Брєохаютьсє, пірнають, а бідолашньому пташєнятї на сонці аж млосно. та й голодне – ніхто не здогадався його досї погодувати.

Побачила таке наша знайома Олена Василівна, не втерпіла:

- Ой, хлопці, хлопці... Пропаде наше пташєня. Нащо ж так мучити?

- А що з ним робить? Хіба котові віддати? – відповідають вони.

- Отакої! Котові! Ви на це спритні, безсоромники, - обурилася Олена Василівна.

- Якщо самі ради йому не дасте, то я знайду, де пташєня влаштувати.

- Беріть, - погоджуютьсє хлопці, - воно нам і не потрібне, ми просто так...

Олена Василівна за те грачєня та хутчїй до нас. Юрасик радїє, підстрибує. Забігли, заметушилися й ми з бабуєєю біля нього. Посадили на столї, водичкою напоїли, сиру принесли. Розкриває грачєня широко червоного рота, жадїбно ковтає сир, мало не давитьсє.

- Попоїло трохи, годї: не можна багато зразу. Чого доброго, захворїєш.

Грачєня погоджуєтьсє. Поглядає на мене чорним блискучим оком, ніби каже: «Дякую за гостину. А тепер непогано було б подрїмати».

Заходилися ми йому на верандї квартиру лаштувати. Приладнали клєнову гїлляку. Замість гнізда – старий Юрасів кашкет. Посадили пташєня. Вмостилося жовтороте і, наче після маківки, спить тай спить.

- А як ми його назвємо? - питає Юрась. – Може Сплюшкою, що багато спить? Чи Сирїткою, адже воно без татка й мамї лишилося?

- Відпочине, - кажу я, - менше спатимє. А виростє, то й поготів. Не годитьсє Сплюшкою. Сирїткою теж не підходить. ми ж його за своє прийняли. Може кращє назвємо Варваркою? А втім, зачекаємо. Прокинєтьсє – само собі ім'я виберє.

Дивуєтьсє Юрась, як – то грачєня ім'я вибиратимє.

- А ми покличємо, на яке обїзвєтьсє, так і назвємо.

- Вартує біля пташєняти хлопчик Першому корить покликати.

- Уже прокинулось! – квапить усїх на веранду.

Грачєня оглядає нас зі сну. Нїяк не второпає, чого це ми всї позбігалися.

Юрась зазирає до нього і так примовляє:

- Сплюшко! Сплюшєчко! – А тоді: - Сирїтко! Сирїточко!

Грачєня мовчить. Тільки очима лупає. Про всяк випадок подалї відсовуєтьсє...

Я беру шматочок варєного яйця, простягаю пташєняті:

- На, Варю! На! Бери їж. Ва - рю!

Стрепенулось грачєня. Замахало крилами, розкрило рота та як закричить на всю веранду: «Вра-а! Врє –а»

- Ну що, - всміхаюся до Юрася, - бачиш,яке ім'я сподобалось.

І Юрасик радїє:

- Варя! Варя! от яке у нас пташєня – само собі ім'я вибрало!

О. Зима

Кусь і Гризь (Уривок)

Влітку брати – близнюки Петро та Микола жили у баби Ганни та діда Андрія. У діда та баби і сад, і пасіка, а за селом і річка Струмилівка, і левада. А далі синій ліс, де звіра і птаств видимо – невидимо.

Раніше всіх вставала баба Ганна, потім гунав по дворі чобітьми дід Андрій, а там і Петро схоплювався з ліжка. Останнім прокидався Миколка.

От якось вийшов Петро у сад, там ранніх яблук нападало в траву, як граду.

Уночі був дощ та грім. От вони й потрусили сад.

- Візьму кошик та визбираю яблука, - сказав Петро та й повернувся до хати.

- А тут і Миколка прокинувся.

- Побачив він, що Петро стоїть з кошиком у руці, підбіг та й допитується:

- Ти це куди? Може у ліс? У ночі гриміло, то, мабуть, гриби вирости.

- Ні, я їду в сад яблука збирати.

- І я піду з тобою. Без мене ти всі яблука в один кошик не позбираєш. Таки не зумієш, - хвалився Миколка.

- То ходімо, навчиш, - сміється Петро, а потім разом з братом ідуть до найближчої яблуні.

Петро почав збирати усі яблука в кошик. Але Миколка побачив ц, розсміявся й сказав:

- Хто ж так ранні яблука збирає?

- А як треба? – здивувався Петро.

- Треба вибрати тільки спілі й солодкі, - повчав брат.

- Яблука усі спілі, відповів Петро й додав:

- Хіба не бачиш, що зелені ще на дереві висять.

- Серед ранніх яблук є падалиця. Кожне яблуко треба пробувати, - відповів Миколка й підняв з густої трави велике яблуко. Трішечки надкусив й сказав: - Оце яблуко спіле. Його треба класти до кошика.

- Хіба ж можна яблука надгризати? – засумнівався Петро.

- Можна, можна! – весело застрибав Миколка й надкусив ще одне яблуко.

Заходилися брати збирати яблука, що уночі грім та дощ натрусили. І кожне яблуко кусь та гризь! Кусь та гризь. Солодке яблуко до кошика, кисле та терпке – у траву кидають.

За якусь годину впоралися брати з роботою, пішли до діда хвалитися.

- Діду, а ми всі яблука зібрали, - сказав Петро.

- Ану ж піду та подивлюся на нашу роботу, - мовив дід Андрій і погладив рукою онуків по головах.

Пішов дід у сад, а Петрові щось неспокійно зробилося на душі. Так недобре стало, ніби він образив когось і не вибачився.

- Тобі не млоїть на серці? – запитав Петро брата.

- Ні, мені дуже весело, - відповів Миколка.

- А мені дуже погано. Мені здається, що скривдили яблуню тим, що кислі яблука у траву покидали. Та й ще понадкушували їх.

- Ет, пусте! – розсміявся Миколка й додав: - Яблуня сама винувата. Для чого вона кислі яблука родить?

Не встиг Петро заперечити братові, як до хати ввійшов дідусь. Він уважно подивився на Петра та Миколу й сказав:

- Добре діло зробили, онученьки. Тільки трохи запізнилися. Кусь та Гризь уже побували в садку. Доведеться ті яблука, що ви зібрали, і ті, що у траві лежать, на сушарню везти.

Г. Местечкін

Таємниця Диво-квітки

Жила собі дівчинка. Дуже любила вона нагороді працювати, рослини доглядати. Така була завзята до роботи на землі, що бабуся навіть називала її своєю бджілкою – трудівницею.

А ще вмiла дівчинка вишивати. Та не досить цього – заманулося їй малювати. І не просто малювати – у кольорах дивувати, змалювувати квіточку, та не просту, а чарівну, таку, щоб співала – розмовляла, щастя - радість дарувала. Але як таку намалювати, де відшукати? Думала – гадала, по луках – лісах блукала. Йде луками – лісами, квіточки зриває, в букетик складає, у віночок сплітає. А потім додому, візьме олівці – малювці, візьме фарби і ну малювати. Проте хоч як старалася – нічого сінько в неї не виходило... Чим більше квітів дівчинка зривала, тим гірше малювала.

Якось надибала вона в лісі синього дзвоника. Нахилилася, щоб зірвати його, та їй стала у диві. Бачить: пташка – комашка у пелюстках гойдається, росою вмивається. Не стала дівчинка її лякати; краще – бо зачекати. Задивилась на квітку, замилувалась.

Пташка пташенят скликає, дівчинка ж красу переймає. Довго чи не довго переймала, та їй сама наче квіткою стала. Лишень подумала про це, як усі рослини біля неї закружляли, на невидимих скрипочках заграли. Тут усе, що росло на галявині, закружляло у веселому таночку, а синій дзвіночок заходився видзвонювати ніжну пісеньку. І тільки тоді зрозуміла дівчинка, що це і є потаємна мова квітів – барви та візерунки пелюсток. Як же співають – промовляють, коли їх не зриваєш, а оберігаєш!

Подумала про це вона, аж олівець сам почав малювати – вигравати. І вже бачить дівчинка перед собою не аркуш паперу біленький, а свою ділянку - земельку. Уявляє, що то їй поле, яке має засіяти квітами. Ось уже малює квіткове насіннячко, квіткове зернятко – малятко. додає п'ять пелюсток – і немов ожила знайома квітка лугова. А якщо ще багато – багато пелюсток додати, то вже невідомо, як цю квітку звати. Бо стала вона вже дивовижною, чарівною, а не просто запашною. І тут від неї, немов промінчики від сонця, забуяли навколо квіточки – зірочки. Так, це вже були не просто квіти – це заграли птахоцвіти. І співають, і чарують, радість дітяхам дарують. А вони собі теж грають, із зіллячком розмовляють. Ось як звеселила дітей наша бджілка – майстриня, у малюнку господиня. Та їй не просто трудівниця, відтепер і чарівниця. Сіє – посіває – диво виростає...

А живе ця дівчинка у мальовничому селі Євминки, що на Чернігівщині. Звати її Світланка Семенюк.

Все, що Світланка вмiла і пізнала, дітям передавала. А хто з малят чого не знає, у неї запитає, а вона відповідає.

- Навчили, - каже Світланка, - мене малювати мої вірні друзі, що живуть у зеленому лузі.

І всі діти в селі стали малювати такі ж чарівні квіти, що у кольорах співали і красою дивували.

А біля села Євминки тече річка Десна. Тому їй назвали юні майстри свою школу малювання «Зачарована Десна», щоб таємниці своїх дивосвітів передавати усім дітям, які живуть на її берегах, щоб вони змалку красу відкривали, річку рідну шанували, у квітах землю оберігали.

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Гетьман Юлія Сергіївна,
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;

– самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

– надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;

– не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;

– своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;

– не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;

– підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;

– поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;

– не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

– відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;

– запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;

– не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;

– не підроблювати документи;

– не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;

– не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;

– не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;

– не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;

– не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

(дата)

(підпис)

(ім'я, прізвище)

ДОДАТОК Ж

ДОВІДКА

про перевірку на текстові збіги у Науковій бібліотеці

кваліфікаційної роботи СВО Бакалавр

спеціальності 012 Дошкільна освіта (заочна форма)

Автор роботи	Пяцько Ю.
Назва роботи	Виховання інтересу старших дошкільників до змісту художнього твору в процесі створення лепбуків
Факультет	Педагогічний факультет
Науковий керівник	доцент Полєвікова О.Б.
Роботу перевірено за допомогою програмного засобу	Unichек
Ідентифікаційний номер роботи	ID файлу: 1002522636
Результати перевірки	Схожість 19,1%

Директорка Наукової бібліотеки

Нателла АРУСТАМОВА

Бібліотекарка I категорії

Стефанія Собољ